

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

ČASOPIS PRO PĚDAGOGIKU A KRITIKU METHOD
VYUČOVACÍCH.

ŘÍDÍ REDAKČNÍ ŠBOR.

OBŠAH:

	Strana
<i>Bedřich Vašek</i> : Slabě nadané dítě ve škole	41
<i>Dr. Jos. Kratochvíl</i> : Úvod do filosofie	48
<i>Fr. Janovský</i> : Spolužáci	50
<i>Jan Válek</i> : Duševní vady dětské	57
—r—. O postupu žactva	62
<i>J. Mezírka</i> : Kterak má učitelstvo působiti, aby prospělo věci katolické	65
<i>Hubert Smolka</i> : Schneiderův pokus o znovu- vzkříšení řeči posunové	72
Rozhled světem	77
Vychovatelství	78
Výchova tělesná a hygiena	80

NAKLADATEL

KATOLICKÝ SPOLEK ČESKÝCH UČITELŮ NA MORAVĚ.

Z katolického spolku českého učitelstva:

Předsedou spolku jest **Jiří Mezírka**, ředitel měšť. školy v Příboře.

Jednatelem jest **Frant. Adámek**, nadučitel v Lešné u Hranic.

Pokladní jest **Terezie Holánková**, učitelka v Brně, Giskrova ul. 36.

Listárna administrace.

Nedoplatky za starší ročníky dostoupily již několika tisíc korun. Žádáme důtklivě nedbalé odběratele listu za brzké zaplacení.

Žádáme také, aby nebyla vracena čísla, jež snad nedopatřením dvakrát na touž adresu poslána byla; vzniká tím velký zmatek.

Redakci byly zaslány spisy:

Schválená učebnice. Rozhodnutím c. k. ministerstva kultu a vyučování ze dne 22. června 1910 č. 25.829 byla učebnice, kterou sepsal prof. Jar. Mikan: *Báje a pověsti, vypravování z dějin vlasteneckých*, pro I. třídu dívčích lyceí, schválena. Nakladatelství Al. Wiesnera v Praze. Cena kart. výtisku 1 K 30 h. — Upozorňujeme, že knihy té výhodně používáno býti může veškerým učitelstvem na školách obecných a měšťanských jako znamenité příručky u vyučování dějepisu.

„**K Česko-slovanské vzájemnosti**“. V měsíci květnu počala Moravsko-Slezská Beseda, nákladem Emila Šolce v Telči, vydávati Slovenskou Čítanku. Opět kus kulturní práce na poli, kde jest jí skutečně třeba. Dílo to, jehož uskutečnění si musíme vážiti, prošlo trnitou cestou, než stalo se skutkem, zač vděčiti musíme jen horlivým propagatorům idey českoslovanské. Čtenář najde tu vedle poučení o poměrech Slovenských, znamenitého průvodce cestovního po Tatrách a Slovensku vůbec. Slovenská Čítanka, sešit za sešitem přináší nové zajímavé články. Z posledního sešitu upozorňujeme na znamenité kresby Šrobarovy, z volebního ovzduší. Pro poznání psychologie Slovenského voliče neocenitelné črty. Dílo tak vzácné, obsahem cenné, nemělo by chyběti v knihovně žádného vzdělance. Předplatné 6 K, je tak nízké, že knihu tu může si zakoupiti každý jednotlivec.

Jan Malát: **Trest pro milou**. Žertovný sbor pro mužské hlasy. Part. (10 str.) 2 K; hlasy (4) po 20 hal, Malát v komposici vokální, zejména sborové a písňové, jest bez odporu nejlepším dědicem Bendlovým. Cenný a vděčný tento sbor, byť z moderních vymožeností harmonických hojně těžil, obzvláštních obtíží neskýtá — jeť Malát znalcem lidských hlasů a umí psát zpěvně, plyně — a proto stane se jistě repertoírním číslem našich zpěváckých spolků. Psán je pro pěvecké sdružení pražských učitelů a chce sbor již sezpívány.

ÚNOR 1911.

ČÍSLO 2.

B. VAŠEK.

Slabě nadané dítě ve škole.*)

Jak vychovávat a vyučovat dítě slabě nadané.

(Dokončení).

Je-li výchova kteréhokoliv dítěte věcí těžkou, jest výchova dítěte slabě nadaného věcí ještě mnohokrát těžší. Zásadní otázkou jest, zjistiti v každém jednotlivém případě příčinu slabšího nadání. Docela jinak musím si počínati na př. s dítětem, u něhož je neúspěch zaviněn dočasnou chorobou tělesnou, nežli s dítětem, u něhož vše způsobuje duševní lenost, nebo zase nějaký chorobný psychický stav. A i kdyby se snad naše práce po dlouhou dobu nedařila, a kdyby se stav chovanců jevil sebe beznadějnějším, v jedné výhodě jsme vůči lékařům, hojícím tělesné neduhy, přece: lékař musí často po pečlivé diagnóze prohlásiti, že neduh je nevyhojitelný. Avšak se stanoviska vychovatelského — nehledě k jistým případům blbosti a psychosy vysokého stupně, lékaři stanovené — není ani jediné dítě, ani to, které se zdá býti již v samých základech duše zkaženo, úplně a pro vždy jistě ztraceno, jen když zbyl aspoň nějaký kousek duševního zdraví, t. j. vzdělanosti.¹⁾ Jen když bystrý zrak vychovatelův postřehne to zdravé místo, které se pak stane vychodiskem pro vnitřní obrození. A když také není možno z něho vytvořiti genia, když aspoň se z něho vychová člověk, který si jako dělník čestně vydělá svůj chléb.

*) Ve článku vloudilo se několik chyb, které silně ruší smysl. Strana 16., řádek 11., vynechati slůvko „as“. Strana 20., řádek 8., místo „nečiní“ má státi „činí“. Dále má státi na straně 21., řádek 4. dole, místo „zvané“, „známé“, na straně 22., řádek 14., místo „blázniti“ „blouzniti“, řádek 4. a 5. dole, místo „Dr. Zieheni die“ „Dr. Ziehen, Die . . .“, řádek 9. dole, místo „tvrdomyslnosti“ „trudnomyslnosti“, na straně 24. řádek 3. a 5. dole, místo „Strümpele“ „Strümpell“. Chybí dále uvozovací znaménka zakončovací na straně 20. za slovem „života“ (řádek 6. dole), na straně 21. za slovy ukončeno“ (řádek 25.) a „zdravé“ (řádek 35). Menší chyby si láskavý čtenář oprávi snadno sám.

¹⁾ Strümpell — Dr. Spitzner, l. c. 51.

Slabá výkonnost ducha může býti způsobena poruchami tělesnými. V tomto případě musí především tyto příčiny býti odstraněny. Jak může býti normálně činné dítě, tak slabě živěné, že mozek není dostatečně silnou krví zásobován? Nebo u něhož je oběh krve na př. srdeční vadou nebo plicní nemocí porušen? Nebo kde nosové nemoci (polypi) ztěžují silně dýchání a tím i přístup čerstvého vzduchu do mozku? Nebo kde poruchy v ústrojí pro trávení působí všeobecnou sklíčenost ve vnitřním životě? Necítíme občas sami na sobě, jak jsme vůbec neschopni k namáhavější práci, trpíme-li často a silně nemocemi na př. žaludečními? Možná žádati normálních výkonů po dítěti, které jest nepříznivými poměry, v nichž žije, stísněno, úplně znaveno na těle i na duchu.

Nevyplývá už z těchto několika vět, jak nespravedlivě by jednal, kdo by takové dítě snad tresty chtěl popoháněti vpřed? Nikoliv ran takové dítě potřebuje, nýbrž otecké péče, která hledí odstraniti překážku dobročinnými podniky pro hmotné blaho dítky (polévkové ústavy, prázdninové osady ve zdravých lesnatých krajích pro dítky z otravného, čoudem prosyceného ovzduší velikých průmyslových měst atd.) a neméně — dobro-
tívých, povzbuzujících slov, aby se dítě nenechalo ukolébati svou tělesnou znaveností v úplný duševní spánek.

Také bude mnohdy radno, upozorniti rodiče, by se obrátili na nějakého zkušeného lékaře. —

Spočívá-li příčina chudičkého úspěchu ve zdrženém vývoji smyslového vnímání, musí se u takového dítky věnovati bedlivá pozornost tříbení smyslů. Dítě musí býti naváděno, aby se naučilo pozorovati. Bývá to až úžasné, jak děti si ani dost málo nevšimnou na předmětu i takových vlastností, které do očí přímo bijí. Kdo měl příležitost pozorovati, jak takové slabě nadané dítě kreslí často předměty a vynechává na nich věci tak přece nápadné, tak že vypadají úplně zkomoleně, dá mi za pravdu. Proto musí jednotlivé jevy působiti na dítko tak dlouho a intensivně, až by je i dřímající duše dítky málo nadaného zachytila. Dítko musí dále býti upozorněno na jednotlivé znaky. Je-li zásada názorného vyučování vždy nutná, jest u těchto dětí ještě nutnější. Vykládati na př. o nějaké květině a neukázati jim ji, to nevyvolá v jejich duši prázdné ozvěny. Vždyť jejich život vnitřní je tak chudičkový, kusý, plný mezer! Takové dítě musí květinu viděti, k ní voněti, musí býti upozorněno na jednotlivé její části, na každou zvláště, musí ji takřka rukama ohmatati, musí mu dále býti ponechán také čas, aby jeho těžkopádně fungující duševní aparát měl kdy, umístiti nově vstupující dojmy a představy v příslušném tlumu. Toť také důvod, proč na př. malí chlapi v „Ochranovně Františka Josefa I.“ v Brně, mezi nimiž bývá vysoké procento dětí duševně velmi málo vyvinutých, musí ve volných chvílích často z jisté tvárlivé hmoty zhotovovati někdy dle daných vzorů, na př. sněhuláka, koně, stůl a j. Anebo proč v takových ústavech bývá dítě voděno do přírody, aby tam rostliny in natura vidělo, aby se tam naučilo rozlišovati barvy, odhadovati velikost a vzdálenost? Anebo proč v podobných ústavech jsou dítky přidržovány k lehčí, ale za to přesné práci v dílnách pod odborným dozorem.¹⁾ I u těchto dětí musí býti buzeny výchovou

¹⁾ Ostatně i vzhledem k naší výchově a vyučování vůbec je mnoho pravdy ve

skryté síly ducha, neboť účelem každého vyučování jest „žáka samostatně k samostatné práci vzdělati a jej tak daleko přivesti, aby dovedl v jednom nebo více oborech použití k vlastní další práci pomůcek, kterých je již hojná míra vybudována.“¹⁾

Nesmí se dále klásti na dítě požadavky přemrštěné. Pozoroval jsem to vždy: kdykoliv jsem žádal po nenadaném dítěti, neznaje ještě jeho schopností, tolik, že to bylo nad jeho síly, jevila se u něho zaraženost, netečnost, všeobecná apathie. Kdykoliv jsem však proň míru požadavků tak snížil, že to bylo přirozené jeho silám, dítě bylo rozradostněno, jaré, s radostí svou věc odpovídalo. Bylo to oblažující vědomí vítězství a zdatu práce. Pak možno maličko stupňovati. „Ať se vystříhá učitel mluvit s opovržením o výkonech slabších žáků..., protože tím bývá rozbito sebevědomí, jehož je tak nevyhnutelně třeba a malomyslnost ochromí i nečetné zbylé síly... Jediný, byť i trochu lehký úkol, který se zdaří, má větší cenu, než tucet úloh, které jsou plny chyb.“²⁾ Ostatně v klassickém katechetickém díle Grubrově³⁾ přichází totéž: „Jsou lidé, kteří jsou neschopni pochopiti všecky pravdy náboženské, jich souvislost, jich poměr k životu. Mají proto býti zanedbáni, ponecháni své tuposti? Bůh uchovej! I oni mají nesmrtelné, Kristem vykoupené duše... Nepochopí-li celku, pochopí tolik, kolik třeba křesťanu k poznání naprosté odvislosti na Bohu; (nutno jim vysvětliti)... božskou autoritu církve, povinnost, jí poslouchati, předpisy křesťanského života, pokušení s hlediska slavného soudu, vzkříšení, odměny a trestu. Hlavně věčný trest: nemají na ně účinku pravdy jemnější.“ A o hlubokém paedagogickém důvtipu sv. Augustina bude vždy svědčiti věta, již napsal v „Knize o vyučování katechumenů.“⁴⁾: „Je-li však (žák) nechápavý příliš, ... sňovívavě jej sneseme, a přejdouce letmo o statek, vštípíme mu pouze věci nejnutnější.“

Zrovna tak jako na rozum, jest obtížno působiti i na vůli dítek nenanovaných, ne-li ještě obtížnější. Teď si umínuje, slibuje, zařiká se; za chvíli už zase se všecko přesvědčení rozptýlí v dým. Dnes se zdá, že již nastává obrat k lepšímu, zítřejší den nám opět ukáže bláhovost naší naděje. A čím smělejší ideály bychom mu představovali, tím jistější můžeme býti o bezvýslednosti svých námah. — A přece se dá mnoho docílit. Musíme však

sloveh J. Trüpera („Das Erziehungsheim und Jugendsanatorium auf der Sophienhöhe bei Jena, Langensalza, Beyer und Mann, 1910., S. 50): „Již Komenský, Pestalozzi a především Fröbel zdůrazňovali, že metoda passivního nazírání nevyhovuje duševnímu životu dítky a moderní bádání v psychologii — přivedlo přítomnost více než kdy jindy k vědomí, že v dítku spočívají tvůrčí síly mnohdy úžasné velikosti a že dosavadní škola nechává tyto produktivní síly našich dětí z veliké části zakrněti. Léta dětství až k pubertě a jiným způsobem léta jinošství a panenství jsou zpravidla charakterisována živou aktivností. Přirozená podstata člověka v tom věku je, zkoušeti, experimentovati, zažiti, zkusiti, působiti, tvořiti, pracovati. 90% všech chlapcův a dívek, tak dokazuje mnichovský městský školní rada Dr. Kerschensteiner, dávají přese všecku knižní výchovu přednost praktickému zaměstnání před abstraktním myšlením a reflexí.“

¹⁾ Witenkampf, Die Selbstbetätigung in der Erziehung. Leipzig. Teubner. 1908., str. 10. (Sr. Trüper, l. c., str. 50).

²⁾ L. Rapp, Winke und Weisungen, Graz, Styria, 1906, str. 129 n.

³⁾ Katechische Vorlesungen, Salzburg, 1830, str. 153 n.

⁴⁾ Český překlad G. Franci, Praha 1901, str. 40.

vzítí za vděk i malými úspěchy. Když se podaří dítěti jen sebe menší práce — napsati aspoň přibližně písmenko, jež dosud bylo vždy nepoznatelně rozmazáno, opakovati kratičkou větu, zodpověděti lehounkou odpověď — hned musíme foukati, by se tato jiskerka rozhořela: „Hleď, to jsi mi udělal radost! Podívejte se děti, jak se mu to pěkně podařilo! Věděl jsem, že on to dovede! — Jen pohleď, zde tuto čárku musíš udělati takhle!“ Nebo hoch projevil ve svém chování nějakou dobrou stránku: „Hochu, že's tak hodný, toho bych nebyl očekával! Ani nevíš, jak tě mám za to rád!“ A když se dítě zase zapomene někdy, nesmí vychovatel nad ním spínati ruce, že si to vždycky říkával, že z toho dítěte nic nebude, a že to každý praví... To by znamenalo, mrštiti dítětem do jeho lethargického spánku zpět. Zde nutno říci: „Dítě, toho jsi nemělo dělati. Pravda, že je ti toho líto? Ale já vím, že jsi se jen tak zapomnělo. Vždyť ty jsi nyní tak hodné! Viz tento svůj bílý pěkný šat: kdyby ti někdo na něm udělal blátem velikou skvrnu, pravda, ty bys si skvrnu očistilo, aby byl šat zase pěkný. Ty jsi nyní hodné, tvá dušička je jako krásný bělounký šat. Vid', že si již dáš pozor, abys si ji už tím a tím neznečistilo. Slib mi zase, synáčku, že již toho neuděláš. — Myslíš to doopravdy?“

Když se udávají takovému dítěti cíle, pro které se má učití a pracovati, nesmí se odkazovati na matné, nejasné cíle v daleké budoucnosti, nýbrž na cíle, které dítě již nyní chápe: „To bys bylo rádo, kdybys se dovedlo podepsati, že?! Ale ještě nedovedeš napsati toho a toho písmenka. Dnes tě naučím zde toto písmenko psáti.“ A když již to dovede, možno mu na př. říci: „Již zase těch písmenek, co's nedovedlo napsati, ubylo. Už chybí jen 3, a už se budeš moci podepsati.“ — Nebo při počtech nesmí se počítati s abstraktními číslicemi, nýbrž konkrétně: „Kdybys přišlo ke kupci, a maminka ti dala dvacítilaléř, atd.“ — Chci říci tím tolik, že látka vyučovací zvláště u takového dítěte „musí býti vzata téměř výlučně z bezprostředního a vzdálenějšího okolí dítěte. Všecko cizí, vzdálené, čeho žák nedovede bezprostředně pochopiti, musíme poodstavití.¹⁾ Rovněž při vyučování náboženství nesmí se vycházeti od abstraktních zásad, nýbrž od konkrétních poměrů, v nichž dítě žije: poměr k sourozencům, k rodičům, k Bohu, k spolužákům, k lidem na ulici, k lidem, s nimiž jakkoliv přichází do styku.

Ještě jedna důležitá věc: s dítětem nenadaným musí se na př. chování při modlitbě, v kostele, při návštěvě, při stole, při oblékání tak nacvičiti, aby se tyto úkony staly u něho návykem, který samočinně funguje. „Dobré zvyky pomáhají nám i když jsme snad vyčerpáním nebo rozčilením ztratili vládu nad vůlí, i skrze těžké situace dále ku předu; člověku málo nadanému musí ještě častěji býti oporou. Zvyk stojí v okamžicích pokušení člověku věrně po boku a brání pádu, byť si vnější dráždění a vnitřní pudy sebe více táhly a nutkaly. Ethicky je sice cennější jednání, opírající se o jasné mravní zásady; avšak kde tyto chybí, nebo kde z jakéhokoliv důvodu vypověděly působnost, musíme i mravní jednání na zvyku založené za cenné uznati.“²⁾

¹⁾ Martin Glück, Schwachbeanlagte Kinder. Stuttgart, F. Enke. 1910. S. 85.

²⁾ M. Glück, l. c., str. 88.

Školy a třídy pomocné a třídy závěrečné.

Má práce by ani nebyla v podstatných částech úplná, kdybych se nezmínil o zařízeních školských, týkajících se výhradně jen žáků slabě nadaných. Mínil školství pomocné, v Německu už delší dobu zavedené, a u nás nyní zaváděné. Totiž žáci, kteří nedovedou udržeti s jinými krok, jsou odkázáni do zvláštních škol, respektive tříd, ve kterých se jim může učitel více věnovati. A když byli zase dohnali, vřadí se mezi děti normální, když není prospěch přiměřený, vyučuje se dítě na škole takové dále. Nejvyšší školství pomocné v Německu r. 1908 mělo 850 tříd pomocných. Berlín sám jich měl 110, v nichž se vyučovalo přes 2.000 dětí.¹⁾ R. 1909 bylo v Německu již 1239 pomocných tříd s 24.000 dětí. V Čechách bylo r. 1910 pomocných tříd 10, ve Štýrsku 17, v Dolních Rakousích 13. Nejdále je Hradec Št.: má dvě pomocné školy, jednu šestitřídní, druhou pětitřídní a pak ještě jednu třídu, celkem 12 pomocných tříd. Vídeň má jedinou pomocnou školu o devíti třídách. V Praze je zřízeno při různých školách 8 pomocných tříd. Linec má samostatnou trojtřídní školu pomocnou, Brno a Opava po dvojtřídní, Solnohrad jednotřídní. Nepatrné Švýcarsko má na 80 pomocných, Předlitavsko 52.²⁾ V Rakousku byl umožněn rozvoj pomocného školství hlavně výnosem ministerstva vyučování ze dne 7. května r. 1907, z něhož vyjímám:

§ 1. — Pomocná škola (třída) jest určena jen pro slabomyslné dívky v z d ě l á n í s c h o p n é.

Takovými rozumějí se dívky stížené jakýmsi nedostatkem duševní chápavosti a soudnosti, takže jsou sice schopny, aby byly vyučovány, nikoliv však, aby mohly úspěšně pracovati s dětmi normálně nadanými.

§ 2. — Dítě může do pomocné školy (třídy) zpravidla býti přijato teprve tehdy, když nejméně rok navštěvovalo obyčejnou obecnou školu bez úspěchu.

§ 9. — Pomocné školy mějte zpravidla nejméně 3 a nejvíce 5 tříd. Jedné učitelské osobě nebuď přikázáno více než 15 dětí, a jen ve výjimečných případech nejvíce 20 dětí.“

A v prováděcích nařízeních jest u § 6. řádu školního a vyučovacího připojen passus:

„Zřizování zvláštních tříd pomocných a podpůrných pro vyučování dítek neplnosmyslných, pokud se týče, méně nadaných, bude okresním školním radám věnovati zvláštní pozornost...“

Bude třeba dbáti toho, že zříditi takové třídy bude možno především:

1. na školách s velikým počtem tříd toliko pro dotyčnou školu;
2. ve městech s vlastním statutem (pro všechny školy v městě);

¹⁾ Dle rozsáhlejší studie c. k. inspektora Josefa Zemana: Péče o děti abnormální. Náchod, Chrastina 1908, str. 19.

²⁾ Dle referátu ředitele pomocné školy J. Schnitznera při IV. rakouské konferenci pro péči o slabomyslné, konané 22. a 23. března 1910 ve Vídni.

3. ve větších školních místech okresů venkovských (pro několik škol v místě a nejbližším okolí), je-li podle úsudku příslušných učitelských konferencí a. na základě příslušného dobrého zdání úředního (školního) lékaře, nejméně 10 žáků pro třídu pomocnou nebo podpůrnou, jež má býti zřízena.“¹⁾

O třídách závěrečných stanoví prováděcí nařízení (k § 165. definitivního řádu šk. a vyuč.):

„Ty děti, které... nebyly přijaty do školy měšťanské, mají učiniti další povinnosti zadost v příslušném oddělení školy obecné, obsahující 8 školních roků.

Není závady, aby tam, kde takových škol obecných není, připojeny byly k nižším třídám obecné školy, obsahujících prvních 5 školních roků tak zvané třídy závěrečné pro děti 6. až 8. školního roku...

Ježto děti nepřijaté do školy měšťanské budou namnoze náležitě k méně nadaným, bude třeba míti... zření i na to, co řečeno... o zřízení zvláštních tříd pomocných nebo podpůrných.“²⁾

Učel všech těchto tříd a škol je udán § 13. onoho ministeriálního výnosu: „Učebný cíl je v podstatě týž jako na škole obecné. Zření majíc k individuálním schopnostem jest jednotlivým žákům vštípití zvláště to, co v praktickém životě nutně potřebují věděti a uměti.“ —

Nelze popřít, samostatné školy pomocné, kde to možno provésti, se osvědčují lépe než pouhé třídy pomocné. A zase ještě lepší než školy pomocné, jsou ústavy, spojené s internátem, protože velice často příčinou mdlého nadání dítky bývají špatné poměry rodinné. Když se dostane do jiného morálního ovzduší, když i po stránce hygienické jest o dítě lépe postaráno, než to může učiniti rodina, když vše je dle rad slovutných odborníků — specialistů ve zdravotnictví i specialistů ve výchově tak zařízeno, jak to tělesný i duševní stav dítek chorých, nenadaných, znavených vyžaduje³⁾ pak je úspěch více zabezpečen, než když dítě pobude jen několik hodin ve škole, a pak se vrátí zase do rodiny, která snad nemá žádného pochopení pro abnormální dítě. Kdo poznal, jak často dítě málo nadané (dítě normální zapudí podobnou tísnivou představu z vědomí snáze) trpí a sténá pod nějakým mocným dojmem, (tragedie v životě rodinném, jichž dítě musí býti tak často svědkem!) pochopí, proč to pravím. „Jistý hoch“, píše ředitel vychovatelný pro málo nadané děti ve Stuttgartě, M. Glück⁴⁾ „jehož rodiče bydleli v sousedním městě, měl dle přání jejich každou sobotu

Ostatní §§ tohoto nařízení viz v dodatku I. k prováděcím nařízením k definitivnímu řádu školnímu a vyučovacímu (Věstník vládní, 1908, str. 114.—117.

¹⁾ Tamže, str. 80.

²⁾ Tamže, str. 165, 166.

³⁾ Jeden z nejlepších ústavů podobných je vychovatelná na Sofienhöfe u Jeny. zařizovali jej: nynější jeho ředitel a slovutný odborník v dětské patologii J. Trüper, universitní profesori MUDr. Binswanger, ředitel psychiatrické kliniky, Dr. Ziehen, jedna z nejlepších současných kapacit v duševních nemocech dětských, Ph. Dr. W. Rein, ředitel paedagogického universitního semináře, Dr. Rud. Eucken, professor filosofie a j.

⁴⁾ V knize: Schwachbeanlagte Kinder, Stuttgart 1910., str. 108.

o poledni jeti domů a k začátku vyučování v pondělí se zase vrátiti. Je neuvěřitelně, jak duševně rozbitý a rozčilený se hoch pokaždé vrátil, tak že jsme měli pokaždé co dělati po dva až tři dny, než-li jsme jej zase dali do pořádku“.

Avšak již i třídy pomocné a závěrečné znamenají velikou vymoženost pro dítky. Pozorují již druhý rok, že chlapci, kteří v V. třídě, pokud jsou vyučováni s hochy, jichž většina přejde do školy měšťanské se úplně ztráceli a svým bídným prospěchem v sobě nechuf ke škole ještě zvyšovali, jakmile se dostanou do třídy závěrečné, stávají se docela jinými. Ta okolnost, že se tam cíl učební poněkud sníží a přizpůsobí jich nadání a potřebám, že tam při menším počtu žáků vyučující více může se věnovati jednotlivci, působí na hochy tak, jako kdyby jim byl těžký kámen s krku odvázan, a rádi se učí a jeví nebývalý zájem.

* * *

V katolických krajích jižního Německa často lze spatřiti na horských výšinách nebo v lesních samotách dojemný obraz: Spasitel sedí zde v úzkém vězení, s železným silným prstenem na krku, přikován ve zdi, s rukama svázanýma; vznešená, nemocná hlava skloněna, jakoby hledal odpočinku a nenalézal; je úplně opuštěn a hledí tak vážně, tak smutně!

Ne nadarmo jmenuje se ten obraz „Bůh v bídě“. —

Nepodobá se tomuto Spasiteli dítě nenadané?

Podari se nám, je vysvoboditi z jeho vězení a bídy?

Literatura.

Dr. L. Strümpell und Dr. A. Spitzner, die Pädagogische Pathologie, IV. Aufl., Leipzig. Ungleich. 1910.

Články MUDra Herforta v Paedagogických rozhledech: „O příčinách idiotie (v r. XXI.), Úvod do studia dítěte slabomyslného (v r. XXII.) Ruční práce a jejich význam ve výchově dítěte slabomyslného.

Týž, Pathologická anatomie idiotie. Praha 1909. Nákladem vlastním.

Týž. Jak pohlížeti na dítě slabomyslné se stanoviska biologického. Praha. 1909. Nákladem vlastním.

Dr. Th. Ziehen. Die Geisteskrankheiten des Kindesalters mit besonderer Berücksichtigung des Schulpflichtigen Alters. Berlin, Reuther und Reichardt. I. seš. 1902, II. sešit 1904; III. sešit 1906.

J. Trüper, Das Erziehungsheim und Jugendsanatorium auf der Sophienhöhe, Langensalza. Berger et Mann 1910.

Dr. Th. Heller, Grundriss der Heilpädagogik. Leipzig. Engelmann 1904.

Arno Fuchs. Schwachsinnige Kinder, ihre sittliche und intellektuelle Rettung. (Analyse a charakteristika). Güterloh, C. Bertelsmann. 1899.

Dr. J. Demoor, die anormalen Kinder und ihre erziehliche Behandlung in Haus und Schule. Altenburg. O. Bonde. 1901.

Josef Zeman, Péče o děti abnormální. Náchod. Chrastina. 1908.

Dr. Lad. Haškovec. Nervově a duševně choré dítě ve škole. Praha. Otto. 1910.

- A. Heveroch, Duševní odchylky školní mládeže, Praha, Dědictví Komenského.
 Bösbauer, Miklas und Schiner, Handbuch der Schwachsinnigenfürsorge. Wien (Gräser) und Leipzig (Teubner. 1906)
 M. Glück, Schwachbeanlagte Kinder. Stuttgart, Enke 1910
 Prof. Dr. A. Dannemann, Encyklopädisches Handbuch der Heilpädagogik. Halle a. S., Marhold. (Dosud vyšla jen malá část, ostatní vychází.)

Časopisy.

- Zeitschrift für die Erforschung und Behandlung des jugendlichen Schwachsinnes auf wissenschaftlicher Grundlage. Jena. Fischer ročně 15 M.
 „Eos“ Vierteljahrsschrift für die Erkenntnis u. Behandlung jugendlicher Abnormer. Wien. Pichlers Witwe. 12 K.
 Zeitschrift für die Kinderforschung mit besonderer Berücksichtigung der pädagogischen Pathologie. Langensalza und Wien. 5 K.
 Heilpädagogische Schul- u. Elternzeitung. Vídeň. 5 K.

Dr. JOS. KRATOCHVIL.

Úvod do filosofie.

II. Původ filosofie.

Obsah: 1. Vznik filosofie: příčiny vnitřní a vnější. — 2. Příčiny vnitřní. — 3. Příčiny vnější. — 4. Postup věd jiných.

1. — Každý zjev lidský jest vlastně výsledkem příčin vnitřních a vnějších; nejinak jest tomu i při filosofii. Zkoumáme-li tedy původ filosofie nutno nejdříve hledati popudy vnitřní čili duševní t. j. jinými slovy příčiny vnitřní; v druhé řadě popudy vnější čili příčiny vnější. Obojí pak přivedou nás k poznání, že filosofie časově předbílá všechny ostatní vědy čili, že jest prvorozencem mezi vědami.

2. — Z příčin vnitřních vzniku filosofie prvá a nejdůležitější jest duchovní, vnitřní potřeba každého člověka hloubati o tom, co známe nebo o čem se domýšlíme, že známe. Jest to snaha vyzkoumati jasně a zřetelně důvody věci buď známých skutečně nebo jen zdánlivě. Tato tak přirozená a hluboko tkvící náklonnost lidské duše musila se nutně projevit v dobách míru a blahobytu.

Nejprve na příklad počalo se hloubati v příčině zjevů v přírodě i duši člověka t. j. o Bohu, ale člověk si neuvědomoval, že o tom právě hloubá. Později přišlo jasné uvědomění si zkoumání a člověk hloubaje dále tázal se: Jak mohu znáti důvod, že jest Bůh, že jest vesmír? — Že tomu tak bylo skutečně, ukazují nám nejstarší památky filosofické, jako některé zpěvy Rigvedy v Indii nebo žalmy Davidovy u Hebrejců. Jest jasno, že člověk hleděl nejprve prohloubiti záhady nejpalcivější, nejvíce rozněcující jeho zvědavost: znalost sama sebe, vesmíru, Boha a jejich vzájemných vztahů. Záhady ty jsou také skutečně nejvíce přirozenější a nejdůležitější.

Druhá vnitřní příčina zkoumání filosofického vzešla z pochybností. Člověk se již netázal: Jak mohu vědět, že Bůh jest? nýbrž: mohu to vůbec vědět? Otázka taková dokazuje, že věta: Bůh jest, byla zmrtvena v nitru člověka, že pýcha duševní a rozpoutané vášně zničily nevinnost rozumovou. Také tento důvod vzniku filosofie ukazují nám dřevní památky filosofického zkoumání totiž filosofie indická.

Posléze působila i třetí vnitřní příčina: protiva pochybností neboli snaha pochybnosti odmítnouti. Můžeme to pozorovati také již v nejstarších památkách filosofických: ve Vedách, v Zend-Avestě, ve filosofii Sokratově.

Na prvý pohled jest patrné, jak nesprávný jest náhled mnohých učenců, již soudí, že původ filosofie jediné nutno hledati v pochybnosti. Není přece stavem lidské duše před vědou čili hledáním důvodů, pochybnost, nýbrž vědecká nevědomost t. j. znalost důvodů jasných, odlišených a uspořádaných. Pochybnost dostavuje se teprve později a jest stavem umělým, protipřirozeným a nemilým. Dokazuje to jasně naše výchova v mládí i dějiny filosofie.

3. — Poznavše, že tři jsou vnitřní příčiny vzniku filosofie, přejdeme k příčinám vnějším. Není pochyby, že bezprostřední vnější důvod vzniku filosofie dalo náboženství, ať již pohanské nebo křesťanské. Posvátné nauky povzbuzovaly zajisté hloubavé duchy, aby hledali odůvodnění těchto nauk; nad to látka náboženská jest z většího dílu totožná s látkou filosofickou. Vzpomeňme jen na záhady: Bůh, člověk, svět a jejich vztahy. Z přirozenosti lidské zajisté vyvěrá snaha poznati a pochopiti rozumově to, čemu věříme pro autoritu. I tu nebyla prvním důvodem zkoumání filosofického pochybnost, nýbrž zdravá snaha po rozumovém zdůvodnění. Pochybnost přistoupila značně později. Upozorňuje na to již Platon, jenž v X. kn. „Zákonů“ praví, že omyly, jako, že není bohů, že božství nestará se o svět a pod. jsou nové, dříve neznámé.

Poněvadž posvátné nauky náboženské daly první popudy filosofii, chápeme, že také první formy filosofické řeší záhady theologické, neboli hloubají o otázkách náboženských hledající soulad s pravdami přirozenými. Uvidíme v pozdějších kapitolách, kde pojednáme o Vedách, Upanišadách, o mystériích orfických, o pamětech pythagorejských, o Sokratovi atd. potvrzení toho.

Jazyk, který vyjadřuje pravdy všeobecné a mravní, byl již také od nejstarších dob vnějším důvodem vzniku filosofie. Všeobecné pravdy v řeči lidské nutily lidstvo k přemýšlení o nich a k prohlubování jich. Dokazuje to aforistická a jiskrná forma nejstarších filosofii. Forma ta vybírána jen proto, aby myšlenky snáze utkvěly v mysli. Jest si tu třeba jen vzpomenouti na výroky sedmi mudrců řeckých, na sentence pythagorejské, aforismy Konfuciovy, sutry neboli dvojverší indická a budhistická. Myšlenky ty, třebaš rozptýleně podávané, ukazují na soustavné hloubání filosofické, zdají se býti prací celých škol filosofických.

Třetí vnější popud zdá se na prvý pohled paradoxní. Myslím jím divadlo světa, podiv z vesmíru, ježto i na filosofii, ač jest čirým hloubáním, přece jen také působí obrazotvornost, fantasie. Vesmír divy svými probouzí

v mysli pojmy metafysické a tajemnou touhu po nekonečnu. Pohled na věci tělesné vede k myšlenkám o tom, co není tělesné, co převyšuje tělo i rozum. Povzbuzuje tím více, čím duše jest prostší a mladší. Nádhernou přírodní syntésou smysly člověka připoutané divadlem vnějším podávají podnět obrazotvornosti zpodobiti nádhernými obrazy to, co jest nad zemí, vodstvem i nebem, t. j. nevýslovnou ideu nekonečna. Idea ta uchvátí duši nejvyššími pocity. Proto také má filosofie v dobách nejstarších formu básnickou, jež později přecházejíc v pouhé metrické veršování vyměněna prosou. Filosofie vedle pocitu nekonečna oživována jest i city vnitřními, vycházejícími z hloubání o sobě samých, mravních povinnostech a posmrtném životě. To vedlo filosofy k formě dialogické, aby dodali slovům svým živosti dramatické. Forma skutečných pojednání přišla naposledy.

4. — Vše co jsme dosud řekli o vzniku filosofie dokazuje její prvorozenství mezi ostatními vědami a její přispění ke vzniku věd jiných. Nebyla by zajisté žádná věda možná, kdyby myšlení neznalo aspoň částečně své zákony a svá pravidla; ta však našla právě filosofie. Jako věda jest tedy i theologie pozdější než filosofie. Dokazují to konečně i dějiny. Z věd přírodních po filosofii prvá vyvinula se matematika čirá i určitá. Popud dal obchod, plavby a různá měření. Později počala též fysika vyžadující přesné a dlouhotrvající pozorování fakt. Kdežto však matematika i geometrie dosahují značné výše již za Archimeda a Euklida, fysika teprve v pravdě počíná jako skutečná věda Galileem.

Vznik filosofie ukazuje nám i na směr její dnešní. Filosofie jak jsme viděli výše, vznikla z popudu náboženského a mravního, který hledá osvětlení vesmíru i jazyka; týž popud měl by i dnes vlastně ještě povzbuzovati k filosofii. Filosofie připravovala půdu pro vědy jiné; podobně i dnes filosofické předvzdělání mělo by předcházeti studiu věd jiných. Filosofie vykazuje vznešený původ, zajisté tedy i cíl její jest neméně vznešený.

Podává FR. JANOVSÝ.

Spolužáci.

(Pokračování.)

Následuje několik úryvků z e spisů sv. Basila.

Za panujícího hladu, následkem sucha takto nabádal k pokání, ukazuje zvláště lakomcům nicotu bohatství:

„Rychle a směle se vrháme do hříchu, ale zdlouhavě a nedbale obrácíme se k pokání. Kdo pak slzy roně prosil, aby nám s nebe spadla úrodná rosa a dešť. Kdo pak, jako druhdy David, smáčel slzami lůžko své, aby shladil své hříchy? Kdo umýval poutníkovi nohy a očistil je od prachu, aby přiměl Pána Boha k milosrdenství? Kdo sytil ubohého sirotka, aby Bůh i nám poskytl pokrmu? Kdo se ustrnul nad strádající vdovou, aby i sám nyní měl co jísti? Roztrhni, lakomče, hříšný dlužní úpis, aby i tvůj

dluh, tvá vina byla zničena. Zruš, lichváři, nespravedlivou smlouvu, aby nám země obvyklou úrodu opět vydala. Neboť mezitím co se lichvou proti zákonům přírody rozhojňuje měď a zláto a cožkoli jiného neúrodného, pozbývá země své plodnosti a za trest svým obyvatelům jest stížena kletbou neúrodnosti.

Ukažte, kdož jenom na zisk smýšlíte a na nahromadění statku, ukažte, co pomohou vaše ukryté poklady, bude-li se nad námi ještě dále vznášeti metla rozhněvaného Boha. Brzy budete bledšími než vaše zlato, jakmile i vám bude se nedostávat chleba, jímž jste za dnů hojnosti pohrdali. Představte si, že již nebude prodavačů, že již nebude obilí v sýpkách; co pak vám pomohou summy peněz? Nebudete s nimi pochováni? Či není zlato prachem? Nebude jako neužitečný prach ležeti vedle prachu tvého, duše zbaveného těla?

Tolik máš — a přec nejpotřebnější tobě schází, abys totiž mohl sebe sám užít. Udělej, můžeš-li, ze všech svých statků sebe menší mráček, poruč spadnouti z něho několika chladivým krupějím, přinuf zemi k úrodě, zmenši všeobecnou tíseň svým pyšným bohatstvím! Šťastným bys se pokládal, kdybys mohl pod střechu svou přijati nějakého zbožného sluhu Páně, jenž by, jako druhdy prorok Eliáš, svou modlitbou tě vyprostil z nynější bídy; byl by ti vítán, třebaš by byl chudý, utrápený, bos, třebaš prostinkým rouchem přioděn, právě jako Eliáš. A kdybys na prosbu takového muže dosáhl pomoci a ochrany, zdaž bys konečně nepojal v opovržení své poklady, jež ti připravily tolik zbytečných starostí?

Zdaž bys, neodvrhl od sebe zlato jako nicotné bláto? Zdaž bys nepoznal, že, co jsi dříve zbožňoval a za všemohoucí pokládal, jest nicotným a klamným přítelem v čas nouze? Pro tebe dopustí Bůh tyto truchlivé časy, jelikož jsi ze svého nadbytku nikomu ničeho nedával, že jsi hladové míjel, že se's od truchlících odvracel, že se's nesmíloval nad těmi, kdož ti k nohám padali. Nepravosti několika málo lidí přivodí často zkázu celému národu, rouhání jednoho přivodí trest na všechny. Achaz dopustil se svato-krádeže, a celé vojsko israelské trpělo; Zambri zhřešil u Madianitů, a celý Israel pykal.

Nuže všichni soukromě i veřejně podrobme zkoušce a zpytování život svůj; hledme na nynější sucho jako na kárajícího kazatele, jenž nám mluví do duše pro naše hříchy; řekněme zkroušeně s Jobem: Ruka Hospodinova dotkla se mne“

* * *

Znamenitou chvalořečí oslavil sv. Basil památku 40 sv. vojínů mučedníků v armenském městě Sebaste, umučených za krutého císaře Licinia roku 320. Že nechtěli modlám obětovati, jsou za kruté zimy svlečeni, na zamrzlou vodní nádržku zavedeni, celou noc tam necháni, až zmrzli. Památka jejich koná se dne 10. března.

„Kterak by mohl ustati slavit památku mučedníků, kdo k nim láskou plane, a kdyžtě čest, kterou prokazujeme služebníkům Božím, jest svěde-

ctvím naší lásky ke společnému nás všech Pánu? Úcta křesťanských reků jest však i pobídkou k následování jich. Velebiž tudíž ze srdce upřímného toho, jenž mučednictví podstoupil, abys i ty stal se mučedníkem dle smýšlení, abys i ty takto bez pronásledování, bez ohně, bez mrskání dosáhl téže slavné koruny.

Dnes pak představuje se nám netoliko jeden krvosvědék, dnes slavíme netoliko dva či deset hrdinů, nýbrž čtyřicet najednou. A tito všichni, tak jako by jedna duše je oživovala, osvědčili ve stejné, nadšené víře stejnou trpělivost v mukách, stejnou vytrvalost v boji za pravdu. Vesměs sobě podobní, byli za jedno ve smýšlení, ve snaze, v oběti, proto je také zdobí jednotejná koruna slávy. Která řeč by důstojně vyjádřila jejich zásluhy? Ani čtyřicet výmluvných jazyků nestačilo by na důstojnou jejich chvalořeč. Přes to však hodláme slaviti jejich památku a k užitku vám zde shromážděným chceme je předvésti v obraze hrdinné ctnosti.

Řečníci a malíři představují mnohdy scény z bojiště, onino ozdobou slova, tito nádherou barev, a jedněm i druhým již kolikrát se podařilo, diváky či posluchače roznítiti ke statečnosti. Snad se i nám podaří cos podobného, zejména u duší, které s našimi světci jsou duchovně spřízněny svou horlivostí a šlechetností. Toť zajisté nejzvučnější chvála, kterou můžeme mučedníky slaviti: roznítiti se, bychom jich následovali. Nebudeme se při tom řídití způsobem světských chvalořečníků, kteří čerpají látku z pozemských pramenů; vždyť co jest z tohoto světa, nestačí na chválu a oslavu těch, kteří světu odumřeli.

Naši svědci neměli společné vlasti, každý byl z jiné země; nyní však jak velebnou mají vlast společnou, nebeskou! Jejich příbytkem jest město živého Boha, založené jeho všemohoucí rukou, nebeský Jerusalems, nás všech matka, jak dí Pavel. Různé jest pokolení, různý rod lidí, avšak v duchovní říši všichni jednoho jsou rodu. Všichni mají Boha společným Otcem, všichni jsou bratři, božským synovstvím v téže lásce Ducha svatého. Taktě se přidružili i naši mučedníci šťastnému zástupu těch, kdož od věčnosti jsou vyvoleni Boha oslavovati; nepřišli tam po jednom, nýbrž v celé četě. A jaký byl ten jejich příchod?

Pro svůj vysoký vzrůst a mladistvou sílu byli zařazeni do císařské armády, kdež se odvahou a válečnou zručností tak vyznamenali, že došli vážnosti jak u císaře, tak u všeho vojska.

Když prohlášen nespravedlivý a bezbožný rozkaz, jímž křesťanské vyznání pod nejprísnějšími tresty zakázáno, užito hned muk všeho druhu proti vyznavačům, a od pohanských soudců spojeny proti nim lest, úklady a nelidské ukřutenství. Zde hrozili nemilosrdní katané, tam plápolal oheň, blýskal se meč, vztýčen kříž, kopány jámy, rachotila kola, svištěly biče, aby se věřícím nahnalo strachu. Mnozí prchli, jiní podlehli a opět jiní se kolísali. . . . Tu vystoupili oni chrabří a nepřemožitelní bojovníci Kristovi před císařova zplnomocněnce, jenž byl rozkaz ohlásil a poslušnosti žádal; vystoupili a jasným hlasem, směle a zmužile, vyhrůžek se nebojíce, pohledu na mučidla se nelekající, vyznali, že jsou křesťané. Ó šťastných jazyků, s nichž se řinula svatá slova, jimiž vzduch posvěcen, andělé radostí, satan a duchové jeho hrůzou jsou naplněni, a jež nebes Pán zapsal do knihy života!

Každý z nich předstoupil z řady, tedy do prostřed a vyznal: „Já jsem křesťan“. Jako ti kdož v zápasisti se hlásí k zápasu, udávají před zábradlím svá jména a pak vstupují na bojiště, tak i oni, nechavše jmen rodných, ohlásili jméno, jež po Spasiteli všem jest společné: „Jsem křesťan“. Co učinil místo-držitel? Chytrý a dovedný jak lichocením sváděti, tak hrozbami lekati, zkusil napřed vábením zmoci stálost jejich víry. „Nekazte si své mladosti“, pravil; „nekazte si radostí svého života předčasnou smrtí. Jaká to hanba, aby mužové, kteří se vyznamenali na poli slávy, umřeli smrtí zločinců!“ Nad to sliboval jim peníze, čest a důstojenství dle císařského plnomocenství, a zkusil kde jaké lsti, aby zlomil jejich stálost. Že to všecko bylo nadarmo, chopil se jiného prostředku: rozvinul před nimi divadlo hrozných muk a strašné smrti. A co mučedníci? Zvolali: „Dary chceš nás, nepříteli Boží, svést, bychom odpadli od živého Boha a pekelným duchům sloužili? Myslíš si, že jsi s to tolik nám poskytnouti, kolik nám chceš vyrvati? Nenávidíme tvých darů, jež by nám přinesli zkázu; nepřijmeme od tebe cti, z níž by nám vzešla hanba. Slibuješ nám zde na zemi nicotné bohatství a pomíjitelnou slávu; u císaře chceš nám získati čest, a pravému Králi našemu chceš nás odloučiti? Co pak nám slibuješ nějakou malichernost z nicoty světa, kdežto my celým světem zhrdáme? Vše, co oko zří, ničím není proti naději, kterou v srdci chováme. Vidiš překrásnou, velebnou oblohu, vidiš zemi a nesčetné divy její? A přec nic z toho ze všeho nevyrovná se rozkoši a blaženosti spravedlivých; neboť vše pozemské pomine, ale věčné potrvá. Nám se chce jenom jednoho daru: koruny spravedlnosti; nám se chce jenom jedné slávy: nebeské slávy; my se bojíme jenom jedné věci: pekla. Jenom pekelný oheň jest nám strašný; oheň, kterým ty nám hroziš, jest naším spolutvorem; on i uctiti dovede ty, kdož vašimi bohy pohrdají. Vaše muky jsou nám jenom jako šípy, s nimiž si dítky hrají. Zraníš nám — jenom tělo, jež pak přijme tím skvělejší korunu, čím déle dovedlo trpěti. Že vám, krutí soudcové dána moc na naše tělo, rádi byste i naši duši panovali, a že vám nedáme přednost před naším Bohem, zuříte, jako bychom byli vás nějak hrozně potupili. Proto se chápete proti nám těchto strašných muk, abyste naši poslušnost proměnili ve zločin. Avšak na nás nedočkáte se zbabělosti; nemyslete, že se nám lakotně chce dlouhého života, anebo že se dáme zastrašiti; my jsme hotovi pro víru a pro lásku Boží dáti se koly lámati, na skřipci trápiti, spáliti, či kterýkoliv jiný způsob smrti podstoupiti.“

Pyšný barbar slyše řeč tuto, vzkypěl hněvem a přemýšlel, jak by těmto hrdinům připravil co nejkřutější a nejzdlouhavější způsob smrti. Brzy se rozmyslil: Krutá byla zima: budou svlečeni, na zamrzlou vodní nádržku zavedeni, celou noc tam necháni, až zmrznou.

Svlekli se a za kruté zimy chvátali vstříc slavnému vítězství, řkouce: „Ne roucho, ale starého člověka jsme svlekli. Děkujeme ti, Bože, že s rouchem zároveň i hřích odkládáme. Čím se Ti odsloužíme? I náš Spasitel byl svlečen. Jaká to čest, když sluha trpí, co trpěl Pán! . . . Krutá jest zima, ale příjemný ráj; pronikavý jest mráz, ale milý odpočinek. Ještě jenom několik okamžiků, a lůno Abrahamovo nás zahřeje. Za jedinkou noc dostane se nám věčnosti.“

Tak se navzájem povzbuzující a těšící, strávili noc na ledě, jako by stáli na vojenské stráži; s radostí trpěli a životy své obětovali Jaké to divadlo světu i andělům i lidem! Korunou spravedlnosti korunoval je Ježíš Kristus, náš Pán, jemuž čest a sláva na věky věkův Amen.“

* * *

„Jak čísti staré pohanské klassiky“, ukazuje křesťanským mladíkům sv. Basil touto řečí: „. Z mnoha důvodů, milí mladíci, vidí se mi poraditi vám a říci, že pokládám za nejlepší a co i vám prospěje, přijmete-li to. Jsem již stár, již jsem mnoho prožil, již jsem s dostatek poznal měnivost štěstí a značnou zjednal jsem si ve věcech lidských zkušenost, takže mohu těm, kdož do života teprve vstupují bezpečnou ukázati cestu. Přijmete-li ochotně slova má, budete náležeti k těm, kdož od Hesioda na druhém místě jsou chváleni; pakli nepřijmete, nechci se o vás sice nějak nepříjemně vyjádřiti, avšak vzpomeňte si pak sami na verše, v nichž Hesiod praví, že nejlepším jest ten, kdo sám ze sebe ví, co má činiti; dobrým ten, kdo se drží toho, čemu dobrému od druhých byl naučen; kdo však k žádnému z obou nepatří, ten že jest člověkem zcela neschopným. Nedivte se však, jestliže jsem já pro vás, kteříž den ze dne do školy chodíte a se slavnými muži starověku skrze spisy, jež nám zůstavili, obcujete, ještě něco učitečnějšího našel.“

Musímeť býti přesvědčeni, že nás čeká přetěžký boj, pro nějž nesmíme se štítiti nižádné obtíže, nižádné námahy. Abychom se pro boj ten vyzbrojili, jest nám se obírat s básníky, dějepisci, řečníky, vůbec se všemi muži, kteříž mohou přispěti k našemu duševnímu vývoji. Jest-li mezi křesťanskými a nekřesťanskými naukami jaká příbuznost, bude nám znalost jejich s nemalým prospěchem; pakli není mezi nimi příbuznosti, přec přirovnání jejich a poznání rozdílu značně přispěje k upevnění nauky lepší.

Spisy básníků obsahují věci velmi rozmanité; i nemůžete všemu bez rozdílu své pozornosti věnovati; vypravují-li vám však činy nebo řeči šlechtných mužů, zamilujte si je a hleďte se jim připodobniti; udá-li se mluviti o lidech nehodných, odvráťte se od nich, zavřete si uši, jako druhdy učinil Odysseus za zpěvu Siren; neboť četba špatných spisů razí cestu k špatným činům. I jest nám velmi pečlivě dáti pozor, abychom se zálibou — řeči nepřijali do sebe nepozorovaně špatnosti, jako ti, kdož s medem jed polykají!

Totéž pravím o dějepiscích Ani zručnost řečníků ve lži nesmí nám býti vzorem. Za to však zapamatujme si místa, kde velebí ctnost a kárají nepravost Jako když trháme růže, vyhýbáme trnům, tak i ze spisů takových shromáždíme si, co nám s užitkem, a vyhneme tomu, co by nám bylo se škodou. — — — Že pak chceme skrze ctnost dospěti blaženého života věčného, skrze ctnost, na jejíž oslavu mnoho napsali básníci, historikové, a ještě více filosofové, jest nám především takovýmto spisům věnovati pozornost. Toť nemalý zisk, jestliže mladistvé duše se obeznámí se ctností, ježto nauky takovýchto učitelů ctnosti utkví v nich nezrušitelně. Což jiného obmyslel Hesiod svými verši, jež zná kde kdo, než aby mládež zanítil pro ctnost? Pravíť, že drsná ze začátku a obtížná jest cesta za ctností, plná potu a námahy; pro příkrost její není každému dáno, jí se bráti, na ni vkročiti, vrcholu dostoupiti.

Kdo však přece vrcholu dostoupil, vidí že cesta jeho byla daleko příjemnější než cesta, kteráž vede za nepravostí. Pravil mi vzdělaný muž, jenž umí vnikati do ducha básníků, že všecko básnění Homero vo jest chválou ctnosti“

* * *

Z paedagogické moudrosti sv. Basila, jak je spatřujeme v různých jeho spisech:

„Dítka, milujte své rodiče; a vy otcové, nepopouzejte k hněvu synů a dcer svých!“ Efes. 6, 4. Neporoučí toho i přirozenost? Pavel nevybízí k ničemu novému, nýbrž jen těsněji upíná pouta přirozenosti. Miluje-li lvice plod svého života a bojuje-li vlk za svá mláďata, jak se omluví člověk, jenž neslyší přikázání a přirozenost mění, na př. syn, jenž stárí otcovo zneuctívá, anebo otec, jenž po druhé se oženiv, zapomíná se nad dítkami z prvního manželství? Veliká jest u nerozumných zvířat vzájemná láska mláďat a starých, jelikož Bůh, jenž je stvořil, nedostatek rozumu nahradil silnějším pudem. Jak pak jinak bylo by možno, aby jehňátko, jež z chléva vyběhlo, mezi nespočetnými ovce mi po barvě i po hlase poznalo svou matku, aby za ní běželo a u ní známého zřídla mléka hledalo? A kdyby i vémě matčino bylo sebe chudší, přece se s ním jehňátko spokojí a hopkujíc pomine sebe plnější vemena druhých ovec. A jak pozná matka mezi tisíci jehňátky své vlastní? Mají přec týž hlas, touž barvu, týž čich. Ano, ale mají silnější pud.

* * *

K nepsaným zákonům přirozeným náleží, aby ti, jimž vysoká propůjčena moc, byli rozvážni, musejí-li koho trestati.

Představený netrestej náruživě. Se zlostí a hněvem bližního kárati, není vyprostiti ho z hříchu, nýbrž sebe sama do hříchů zaplésti. Proto dí apoštol: „Nesluší se na služebníka Páně, vaditi se, ale aby byl tichý ke všem, způsobilý k učení, trpělivý, jenž by s mírností trestal ty, kteří se protíví pravdě.“ 2. Tim. 2, 24, 25.

* * *

Chceš-li dle nebeských žiti zásad, andělský žiti život a býti spoľubojovníkem ve svaté škole Kristově, otuž se, bys dovedl snášeti protivenství, a zmužile vstup do společnosti mnichů, osvědč se mužem hned na začátku tohoto odříkavého života, nenechej se zdržovati náklonností k svým tělesným příbuzným, nýbrž veď si zmužile; jednáť se o to, bys zaměnil smrtelné za nesmrtelné.

* * *

Napodobuj, člověče, zemi! Vydej ovoce, jako ona, a nebuď horším než-li ona, kteráž duše nemá! Vydala ovoce ne pro svůj požitok, nýbrž tobě na prospěch; tvá však dobročinnost tobě prospěje.

* * *

Sloužiti jest důležité dílo; zjednává nám království nebeské. Jest to síť ctností, uzavírá v sobě všechna přikázání Boží, především pak pokoru, matku všech ctností.

* * *

Životopisy mužů, kteří poctivě žili, jsou nám světlem na cestě života. Když jsme slyšeli vypravovati život Mojžíšův, zmocnila se nás touha, ctnosti muže toho si osvojiti; vidělat se každému následování hodnou a chvalitebnou mírnost jeho.

* * *

Nesnadno vypočítati všechny hanebnosti opilství. Opilci spustošivše a zneuctivše duši, ničí si i zdraví těla Jaká to smutná podívaná pro oči křesťana! Muž v rozkvětu života a zdatného těla, muž vyznamenaný v řadách vojáků, nesen na nosítkách domů, ježto se nemůže ani vzpřímiti, ani na nohách státi. Muž, jenž by měl nepříteli strachu nahnati, jest terčem smíchu mládeži na náměstí; bez meče jest na zemi povalen, bez nepřátel jest usmrcen. Ozbrojený muž v plné mladistvé síle stal se kořistí vína a jest hotov trpěti, čehokoli se nepřátelům zachce. Opilství jest zkázou rozumu, zkázou síly, předčasným stářím, předčasnou smrtí! Co jsou opilci jiného, než modly pohanů? „Ústa mají, a nemohou mluvit; oči mají, a nemohou viděti; uši mají, a nemohou slyšeti; chřípě mají, a nemohou voněti; ruce mají, a nemohou makati; nohy mají a nemohou choditi.“ Ž. 113, 5.—7. Kdo to způsobil? Kdo jest vinen tolikerým zlem? Kdo nám namíchal tohoto márnivého prostředku? Opilství.

* * *

Přál bych si, abys hluboko do srdce si vštípil div stvoření, abys pak, kdekoli budeš, před jakýmkoli druhem rostlin staneš, živě si vzpomínal na Stvořitele. Zvláště hledíš-li na zeleň trávy nebo květiny, pomni lidské přirozenosti, pomni obrazu moudrého Isaiáše, že „všeliké tělo jest jako tráva a všeliká sláva jeho jako květ polní“ Is. 40, 6. V tomto případném obraze vyjádřil prorok krátkost života a skrovnou radost nad pozemským štěstím. Kdo se dnes ještě těší zdravému tělu, kdo si v blahobytu hoduje, kdo mladistvou červení kypí, jest čilý a veselý, a jako by nepřemožitelný ve své síle — tenť již zítra může býti ubožákem, tenť brzy stářím neb nemocí bude stráven Jedinká noc, jedinká zimnice, jedinký zápal pohrudnice nebo plic může člověka do hrobu sklátiti. Proto přirovnal prorok lidskou slávu polní trávě.

(Pokračování.)

JAN VÁLEK.

Duševní vady dětské.

(Dokončení).

Další vadou u dítěte bývá *lenost*; tato projevuje se nechutí ku práci. Dlužno tu ovšem přísně rozeznávat úmyslnou lenost od nemožnosti vykonání práce ať již z fyzické slabosti, anebo z duševní, anebo vyplývající z různých nemocí, kterážto nemožnost mnohdy činí dojem lenosti. Jest zcela přirozeno, že dítě takovou práci, která přepíná jeho fyzické síly, anebo mu působí následkem nemoci bolest, nemůže zdolat a tím z části, nebo vůbec jí nevykoná; podobně se to má, když na uloženou práci duch jeho nedostačuje. Není tudíž u něho lenosti, nýbrž nemožnosti, kterou nerozumný vychovatel neprávem považuje za lenost; vina tedy nespočívá na dítěti, nýbrž na tom, jenž mu nemožnou práci uložil.

Každý z nás z vlastní zkušenosti ví, že nemoc ať tělesná nebo duševní chut ku práci nejen odejímá, ale i práci samu hnuší; možno docela správně říci, že nemocný se práce štítí. Jest to následkem zmalátnělosti, již každá nemoc sama sebou přináší a která potrvá i delší dobu po nemoci samé. Proto vychovatel i na tuto eventualitu musí vzít náležitý zřetel, aby nedopustil se po případě na dítěti paedagogického přehmatu. Musí dále přihlížeti jak ku fyzické, tak i duševní dětské schopnosti; tuto mu velmi často práci buď usnadňuje, anebo zase ztěžuje, mnohdy až k nemožnosti.

Nepřiměřeným úkolem bývá dítě nabádáno, by práci buď ledabyle, anebo vůbec nevykonalo a tím znenáhla vedeno je k zahálce, jako počátku lenosti. Podobně dospěje se k témuž konci, když dítěti dává se vykonávat neustále práce příliš nepatrná, jež neodpovídá zase ani jeho tělesné, ani duševní síle; ztrácí tím také chut ku práci; ona ho nebaví, počne vyhledávat jiné zaměstnání bezúčelné, až konečně zase sváděno je ku zahálce.

Rodiče chybují také tím, když dítě ze strachu, aby se mu něco zlého nepříhodilo, vůbec k řádné práci nevedou; ono si ponejvíce jenom hraje, vyhledává samé zábavy, vážná práce se mu znechucuje a konečně ztrácí sebedůvěru, že by bylo s to něco vážnějšího vykonati. Jest tu ten psychologický pochod, že duše jeho pachtí se po neustálé změně představ, kteráž u vážnější práce se nejen nevyskytuje, ale jest jí jen velikou překážkou, jako zase při zábavné hře jest nutnou podmínkou; tím vůle dětská stává se chabou; ono samo dospívá časem k tomu, ovšem nesprávnému úsudku, že není s to něco vykonati a pláčem, mnohdy i vzdorovitostí vymáhá si pak od rodičů, že se mu vážného zaměstnání neukládá a ponecháno je mu hověti pouze svým libůstkám.

Práce vážná vyžaduje vždy upoutání mysli po delší dobu na určitý předmět; pak-li rodiče povolují choutkám svých dětí, neuschopní jich, by mysl svou dovedly upoutati k určitému zaměstnání na delší čas, čímž stávají se lenošnými a vzbuzuje se v nich znenáhla odpor ku práci vůbec.

Dítě bývá podporováno v lenosti i tím, že práce, které by mělo vlastně samo vykonávat, dělají rodiče za ně; na př. dítě dostane domácí úlohu od učitele. Z nechuti počne naříkati, po případě plakati a otec nebo matka, než by brekot jeho poslouchali, raději vykonají úkol sami, ač by měli neúprosně trvati na samostatné práci dětské. Jindy zase matka hovic pohodlnosti již dospělejšího dítěte, by mohlo hodně dlouho v posteli se považovati, sama mu šaty a obuv čistí, nepřemýšlejíc o tom, jak těžce vlastně se na něm pohřešuje.

Práce dětská má býti tak zařízena, aby nejen sebevědomí jeho posilovala, ale přinášela mu jakousi zajímavost, jako přináší dospělému hmotný užitek; dospělý pracuje z pravidla z toho důvodu, aby sebe a rodinu uživil. Dítěti má býti náhradou za plat zase zajímavost práce; to se stává tím, že práce ukládá mu sice překážky, ale takové, s něž je z čehož vzniká u něho nad vykonanou prací radost, jako náhrada za mzdu.

Lenost podporována bývá trpěním ledabylostí vykonané práce; pozná-li dítě, že dospělý spokojuje se touto ledabylostí, nesnaží se v dalších případech a spoléhá na to, že mu to zase projde. Vychovatel musí každou uloženou práci vždy prohlédnouti, by seznal dítě vážnost úlohy mu uložené a ne aby ledabylostí, vlastně leností samého vychovatele bylo přímo naváděno k lenosti.

Dlužno vždy, zvláště učitel, přihlížeti k domácím poměrům dítěte; na př. od mnohého chudobného dítky v zimě anebo v době pilných polních prací nemůže býti žádáno domácí úlohy, kdy se u nich ze šetrnosti nebo z nedostatku večer nesvíti, anebo kdy zase děti, sotva že přijdou ze školy, musí vypomáhati rodičům na poli. Učitel dopustil by se velikého bezpráví, jsa toho mínění, že dítě z lenosti úkolu nevykonalo.

Slabost duševní považuje laik za lenost, ač jest to vlastně trvalá choroba. Učitelovou povinností jest co nejbedlivěji pozorovati duševní schopnosti svých žáků, by snad povrchním jenom posuzováním mnohému dítěti více neublížil, než prospěl. Zvláště mladší učitelé při tomto posuzování bývají se svým úsudkem brzo hotovi, mnohé dítě považují za lenocha, jež ale nepatrné nadání, a ne lenost, činí mu v pokroku ohromné překážky. Jest charakteristikou nepatrného nadání veliká těkavost u dětí, kterouž považuje mnohý učitel za nepozornost a tím sváděn bývá mnohdy až k rozčilenosti.

Aby dítě nenavyklo lenosti, jest třeba ho přiměřeně zaměstnávat, to jest práce uložená nesmí ani přesahovati jeho sil, ani zase na druhé straně by byla pro ně příliš titěrnou. V prvém případě z pravidla se mu znechucuje, ve druhém naváděno je k ledabylosti. Pak-li lenost u dítěte v té míře se zakořenila, že urputně klade odpor, bývá tu vydatným prostředkem odepření jídla a vůbec požitků tělesných (hry, toulky a j). až do vykonání uložené práce. Hlad z pravidla velmi záhy donutí umíněné dítě ku práci, aniž je třeba dlouhého handrkování a vyjednávání s ním.

Závist u dítěte z pravidla vzniká v pozdějším věku; psychologicky dá se to vysvětliti tím, že ono v mladším věku může postrádati mnohých

věcí a požitků; tím nevzniká v takové míře u něho cit nelibý, různé pudy a odpor osobní nemá tak dlouhého trvání jako u dospělejšího.

Záviděti možno a) majetku, b) předností duševních. U dětí jeví se z pravidla závist majetku; závidí jinému hračku, koláč a j. Bývají tu mnohdy takové příčiny, které se dají omluviti, na př. hladovíci chudobné dítě uvidí, jak jeho společník přináší si chléb namazaný máslem, medem a j., kdežto ono nemá ani studeného bramboru. Vzbudí to zajisté v něm závist, vyplývající z nedostatku, čímž je omluvitelnou. A podobných případů závisti majetku naskýtá se dítěti v hojné míře. Skrovněji vyskytuje se již závist předností duševních, jelikož dítě nevystihuje dosud jejich dosahu.

Závist vede k pomluvám, podezřívání a různým intrikám; dítě bývá jí velmi často svedeno ku krádeži a lži, jen aby mohlo druhého poškoditi jak na cti, tak i na majetku. Závistivec bývá podlízavým za tím účelem, by zjednal si nejprve důvěry osoby druhé, kteréž pak používá ku ponížení její. Bohudík nemívá závist u dítěte tak dlouhého trvání jako u dospělého, neboť již jeho těkavá mysl tomu nedovoluje, aby se zaměstnávalo příliš dlouho jedinou představou.

Vadu tuto u dítěte odstraňujeme tím, že vždy a všude nabádáme je k lásce k bližnímu. Přejde-li na př. žebrák, dáme dítěti halíř, aby mu ho samo odevzdalo, čímž vzniká u něho cit libý; prospívá tu velmi, pak-li mu i vylíčíme neblahý osud žebrákův, aby probudila se v něm nejen láska, ale i útrpnost k bližnímu v jeho neštěstí a vůle jinému pomáhati. Další pomůckou k zamezení závisti je vštěpování úcty a vážnosti k jiným, jakož i vedení dítěte k tomu, by uznávalo také práva jiných.

Družkou závisti je z l o m y s l n o s t a p o m s t y c h t i v o s t. Nemůže-li závistivé dítě dosáhnouti, co má druhý, sahá k tomu, že předmět druhému náležející ničí; nemůže-li se ho však zmocniti, mstí se buď pomluvou a lží, nebo užije i násilí, když je přesvědčeno o své přesile. Děti prozrazují shora uvedené vady velikou podrážděností, zlobivostí a jsou z pravidla domyšlivé. Odmítají různé pozornosti jim projevované, vděčnosti za prokázaná dobrodiní vůbec neznají. Neprojevují všeobecně známé dětské přítulnosti, zvláště ne k osobám dospělým; jsou velmi haštěřivé, rády se bijí a nadávají, vyhledávají úmyslně rozpory a nemohou-li ničeho spraviti, ničí ve zlosti vše, co jim do rukou přijde. Nezdár jiných působí jim náramnou radost, lží a pomluvou snaží se svého protivníka v očích jiných jen snižovati. Ve vyjadřování rády užívají výrazů sprostých.

Proti zlomyslnosti a pomstychtivosti je účinným prostředkem přiměřené zaměstnání, navádění dítěte ku radosti ze štěstí a zdaru jiného. Dále nutno přihlížeti k tomu, by odňata mu byla možnost k vykonání zlého činu přísným dozorem, jakož i neústupnost vychovatelova, by rozkazům jeho se bezpodmínečně podrobilo. Donášení pomluv je taktéž nutno hned na místě zameziti, jich na prvním místě musí se střežiti vychovatel sám; zároveň také velmi prospívá vylíčení dobrých vlastností pomluveného, by dítě samo před sebou se zastydělo.

Jak již bylo uvedeno, dítě ve své zlomyslnosti rádo ničí a kazí majetek cizí. Kazivost jeho dá se vyléčiti neustálým pod dohledem zaměstnáním

a po případě i tělesným trestem; tento je zvláště na místě, když bylo dítě při činu dopadeno, kdy tudíž působí nejen trest tělesný, ale i zahanbení a stud na duši jeho léčivě.

Vrcholem zlomyslnosti a pomstychtivosti je ukrutnost. Při ní nezůstává dítě pouze při slovech, ale přechází k činům; jeví se hlavně týráním a mučením nejen zvířat, ale i slabších soudruhů. Mnohé dítě často z rozpustilosti a dlouhé chvíle dovede býti ukrutným; baví ho pohled na trápeného a ono vynalézá ještě dalších mučivých prostředků, až konečně zbavuje ho života. Tato ukrutnost mnohdy pokračuje dále, až v dítěti vznikne žádost nebo závist majetku cizího a tu již sahá k prostředkům zločinným: loupeži, žhářství a j.

Paedagogické prostředky k zamezení ukrutnosti jsou tytéž, jako při pomstychtivosti a zlomyslnosti, jen že v zostřené míře. Zvláště tu napomáhá nabádání k lásce k bližnímu a vůbec ke všemu tvorstvu. Vychovatel při všech vycházkách poukazuje na krásu přírody, na ladné uspořádání její, kde jedno druhým se doplňuje, vzájemně pomáhá, jak Prozřetelnost zavedla všude vzorný pořádek. Dosáhne tím velmi mnoho, když dítě pochopí tu krásu kolem sebe, ten radostný život všeho tvorstva, když duše jeho počne přiučovati se čísti v té božské přírodě. Vychovatel nesmí opomenouti i takových případů, když dítě se nějak poranilo, aby poukázal z bolesti jeho, jak kruté je, když ono samo mnohem větší bolesti svým jednáním druhému způsobuje.

U dospívající mládeže, zvláště mužské, objevuje se v hojné míře *nestoudnost*, *klackovitost* a *chlípnost*; zpravidla objevují se všechny tři najednou a jeví se hlavně nezpůsobným a neurvalým chováním společenským, zálibou ve sprosté mluvě a mnohdy i nekalými skutky. Příčinu toho hledati dlužno jednak v předčasné vyspělosti pohlavní, jednak ve špatné společnosti. Vzniká místní podrážděností, příkladem a napodobením jiných, pozorováním necudných obrazů a čtením oplzlých knih. Dítě dříve, než-li této vadě úplně propadlo, bývá ve svém chování bojácným, nedůvěřivým, vyhledávajícím samotu, zlostným a lživým. Při počátcích napomáhá tu vychovateli vedení k mravnosti a nábožnosti a přísný dohled nejen na dítě samo, ale i při výběru knih, zvláště obrázkových. Pak-li choroba ta dosáhla vyššího stupně, když hrozí již dítěti i tělesná porucha, je třeba ukládati práci až do jeho únavy, studené obklady a rada lékařská. Rodiče a dospělí vůbec svojí dvojsmyslnou a sprostou řečí před dětmi zaviňují velmi často tyto vady.

Další dosti rozšířenou vadou je *krádež*. Přísloví „Kdo lže, ten krade“ má původ v tom, jak již bylo uvedeno, že lhouti má ten úmysl velmi často, aby obelstil druhého a tím snadněji dosáhl cizího. Dítě krade z několika příčin; s počátku bývá pohnutkou krádeže jeho vybíravost a mlsnost. Ono následkem těchto vad bývá velmi vynalézavé, aby svůj chtíč ukojilo; pomáhá si krádeží při nákupu tím, že udá rodičům větší cenu, než je ve skutečnosti, koupí zboží méně, než mělo poručeno, vymlouváním se, že to neb ono ve škole potřebuje a p. Když se mu to několikrát podařilo, zmocňuje se direktně uschovaných peněz rodičů, aby choutkám svým mohlo vyhověti.

Děvčata bývají sváděna ku krádeži, aby ukojiti mohla svoji marnivost a fintivost; v prostředcích bývají ještě vynalézavějšími než hoši.

Shromažďováním různých nepatrných předmětů, jako kuliček, knoflíků a p., navyká si dítě znenáhla nejen zálibě pro hru, ale zároveň i kleptomanií, neboť dochází při uschovávání předmětů k tomu úsudku, že rozmnožování majetku hrou jde tempem zdlouhavým a že krádeží dosáhne toho mnohem rychleji.

Uvedené příklady vznikají z vlastního pudu dětského. Dítě však velmi zhusta bývá sváděno přímo dospělými k různým krádežím. Dospělí často slibem odměny, vyhrožováním, přemlouváním, lichocením, mnohdy i předcházejícím trestem učí děti krásti; dočítáme se velmi zhusta, jak dospělý pozorováním okolí kryl dítě, aby při krádeži bylo jistějším. Zvláště ve větších městech jsou celé rodiny, jež děti musí vyživovati krádeží, spojenou se žebrotou a nabízením titěrností ke koupi; rodiče takoví sahají až k ukrutnostem vůči dětem, když tyto málo domů donescu a tímto bestiálním zacházením upadají ony čím dále, tím hlouběji, cit jejich se při tom otupuje, vynalézavost je pak ohromná, jež spoléhá na soucit lidský a ony pak nepovažují krádež za něco nedovoleného, nýbrž vědí, že budou jednak ušetřeny bití a hladu, jednak při značnějším lupu že dostane se jim ještě pochvaly.

Konečně dítě učí se krásti, když se mu dává k tomu lákavá příležitost; ví-li, že dospělý na mnohou věc zapomněl, zprvu ji někam ukryje, aby bylo jisto, že se nebude nikdo po ní sháněti a po nějakém čase si ji přivlastní.

Jelikož, jak bylo uvedeno, je tolik příčin při vývinu krádeže, musí vychovatel nejprve pátrati po nich, aby mohl s úspěchem proti nim zakročiti; jinak si zajisté bude počínati, ví-li, že dítě krade z mlsnosti, fintivosti, pudu shromažďovacího a jiných prostředků užije, když dítě krade z rozkazu dospělých. V prvých případech napomáhá přísný dozor, zaměstnání a nedovolení, by různé předměty s sebou nosilo; zvláště nutno je nenechavým dětem zameziti toulku, která velmi svádí k různým krádežím. Děti, které kradou buď z rozkazu anebo ze strachu před dospělými, dlužno z tohoto prostředí, pokud možno, záhy odstraniti.

Dítě, které si navyklo lži a krádeži, navyká si zároveň při tom p o d v o d u; tento s jmenovanými vadami je co nejužěji spojen. Dlužno tu vymítnouti z duše jeho lež a krádež, čímž odvykáme ho zároveň podvodu samému.

Velmi zhusta vyskytující se vadou je p ř e t v á ř k a a p o k r y t e c t v í. Dítě ve své přirozenosti nezná zprvu těchto necností, neboť je známo nám, že „Děti a blázni mluví pravdu“. Tomu přiučí se od rodičů a dospělých; naskytá se mu záhy nesčetných příkladů, kdy ve společnosti dospělých slyší vzájemné poklonkování, lichocení, projevování soustrasti a radosti, vynášení a po rozchodu za zády nejhorší pomlouvání, nadávání, posměch a j. Takové, téměř denní případy, nezůstávají beze vlivu na něho a záhy se tomu přiučuje. Pozoruje dále předstíranou pokoru a lichocení oproti osobám výše postaveným, jak lichometník rozhorluje se s vypravujícím, jak přidává

ještě polýnka, jen aby vzájemnou zášť ještě více zveličil. Jak zase na druhé straně pokrytec oproti osobám podřízeným a slabším je neurvalým, surovým a pánovitým, svoje špatné vlastnosti jak dovede zakrývat. Dítě zkrátka seznává, že jednání jeho je pravý opak jeho smýšlení.

Dle uvedeného seznáváme tudíž, že pouze špatný příklad svádí dítě ku přetvářce a pokrytectví; vady tyto dítě dává zvláště při hrách vypožarovati, při nichž ponejvíce odhaluje svoje pravé nitro. Vychovatel bojuje proti nim, musí v celém svém počínání sám býti opravdovým, povahou přísným a pak teprve může žádati totéž od dítěte; musí se střežiti zavádění otrockosti v jednání a přihlížeti k tomu, by děti byly zdvořilé a slušně se všude chovaly, dále musí v nich vypěstovati pravou hrdost. Zvláště nutno vymítati závist a mstivost z duší dětských, navykati je útrpnosti pro trpící a nešťastné.

Ku konci jest třeba zmíniti se o pýšce. Této učí se zase děti návodem dospělých; neustálým vychvalováním šatů a jeho nápadů utvrzuje se v něm lichá představa o vyvýšenosti nad jiné. Pakli druhý nechce uznati zdánlivých jeho předností, vzniká v něm nejen odpor; ale i jiné necnosti, jako nenávisť, pomstychtivost, lež a j.

Vychovateli je tu třeba, by byl opatrným ve chvále dítěte a poukazuj na dobré vlastnosti druhých, by dítě seznalo, že mnoho a mnoho jiných nad něho vyniká.

O postupu žactva.

Napsal —r—.

Každě dítě normálně duševně vyvinuté, pokud není notoricky slabomyslné, má nároky na tolik péle a svědomitosti učitelovy, kolik je jí třeba, aby postupovati mohlo rok od roku do třídy vyšší.

Každý učitel, dbalý dobré pověsti školy a cti stavovské, má se o to snažiti, aby postupem roku vpravil do dítěte alespoň minimum vědomostí, osnovou pro tu kterou třídu předepsaných a učinil je tak způsobilým — postoupiti do třídy nejbliže vyšší. Prospěch dětí je ctí učitelovou, jest kriteriem jeho učitelské způsobilosti. Není obzvláštní zásluhou naučiti děti nadané předepsané látce učebné, ale to jest příznakem péle, svědomitosti a dovednosti učitelovy, vzdělati žáky i méně schopné, ba i nenadané tou měrou, aby nebylo jim třídy opakovati. Žáci nadaní, zvláště nejnižších ročníků, vrozenou sobě zvědavostí a radostí z vyučování naučí se doma, jak ze zkušenosti známo, celým stránkám třebas četiva napřed. Proto zvláště v elementárních třídách, kde není výmluvy na úlevu v docházce školní, nemělo by býti za normálních poměrů vůbec repetentů. Jest to nezdravý úkaz, když žák, byť i nenadaný, sedí v I. třídě třebas čtyři leta!

Nuže, které jsou toho zjevu příčiny, že na některé škole veliké procento dětí nepostupuje?

Především je to nedbalá návštěva školy. Mnozí rodiče zdržují zvláště odrostlejší dítky od návštěvy školní, ba přidržují je i od nejtělejšího mládí k pracím v domácnosti, pokládajíce je jaksi za domácí zvířata, která mají jim slabými silami přivydělávati na živobytí, u nás na kořalku. Velikou pravdu povinnost mají děti k rodičům, ale větší rodiče k dětem. Takoví rodiče nesvědomití nejraději by vůbec děti neposílali do školy ani do obecné, o měšťanské ani nemluvě. Ale může-li to býti učiteli důvodem, aby dítě z takové rodiny, školu ledajak navštěvující, ponechal svému osudu, za vyučování (a po vyučování i před vyučováním!) si ho nevšímal, je zanedbával? Těchto ubožáků má se učitel právě nejhorlivěji ujímati, aby jim na základě vzdělání snesitelnější někdy živobytí zabezpečil, aby vzděláváním vytrhl tato nebožátka z mravního bahna a hmotné bídy, v nichž až po uši trčí zaostalí jejich rodiče.

Ba oni nedbalostí žákovou nemá učitel zmalomyslněti a ponechávati lenocha den ode dne neodvratnému soudu, úplnému zhroupení. Jiná příčina, proč žákům jest třídu opakovati, bývá pohodlnost a pak všecka individualita učitelova. Není nijakým čarodějstvím naučiti něčemu dítky probudilé; ale uměním a příznakem vyučovatelské způsobilosti jest naučiti i ty méně nadané, pokud totiž vůbec jsou vzdělávání schopny. To ovšem dovede jen učitel povoláný a vyvolený, který má ke svému poslání lásku a k dětem cit, učitel silné vůle, jenž žáky skutečně něčemu naučiti chce a také naučiti — umí! Jest ovšem pohodlnější říci žákovi nechápavému: „E, sedni si, nic neumíš, než pojď sem, já tě tomu naučím!“ Škola stojí učitelem! I nejmenší žáčci časem a věkem si uvědomí a pak toho i v životě vzpomínají, byl-li učitel pilný, či zanedbával-li je, zkrátka byl-li dobrým, či špatným učitelem. A což rodiče žáka nevědomého! Zda-li neslycháme druhdy stesk toho kterého otce: „Ty děti se teď v té škole ničemu nenaučí!“ Co tu pak kyselostí mezi rodinou a školou!

Jiný důvod, na nějž učitelé odkazují nechávající děti třídu opakovati, jsou úlevy. Není divu! Celé léto je takový nešťastný hoch na pastvě, v poli, na louce, v lese a dávno zapoměl, co mu v zimě a v letech dřívějších bylo do paměti vštípeno. Ale důvod tento, jímž omlouváme veliké procento žáků nedostatečných, má smysl teprv ve třídách a odděleních nejvyšších, kde žáci jsou již ve 13. a 14. roku.

Ale i tato výmluva druhdy je lichá, ba byla by úplně zbytečná v místech, kde je škola měšťanská. Kdyby žáci na takové škole oddělené, rok co rok postupovali, dostali by se do páté třídy pátým školním rokem a vyhovující zákonným podmínkám postoupili by hned do školy měšťanské. A poněvadž škola měšť. je pro žáky ze školního obvodu školou povinnou a na ní úlev není, tož přirozeno, že by takovým způsobem o úlevách v obci nemohlo býti řeči a všichni žáci došli by vyučovacího cíle, to jest prošli by pěti třídami školy obecné a třemi třídami školy měšťanské a to věčné stěhování úleváků vzalo by z části za své.

Kormutlivým však jest faktem, že druhdy bývají buď dle potřeby, buď z jiných nepěkných důvodů zadržovány dítky ve třídách nižších a to jednak, aby zachovány byly parallelky již stávající aneb aby zřízeny byly pobočky nové a tak práce učiteli se usnadnila a zpříjemnila, eventuelně aby správě školy o velikém počtu tříd dostalo se mimořádné remunerace, anebo i proto,

že v místě zřízena byla měšťanská škola proti vůli učitelstva školy obecné, domněle na úkor zájmů učitelských této kategorie, na př. ztráta nadučitelského místa. Heslem tu pak bývá: Vyhladověti nenáviděnou měšťanku a nepouštěti žáků nahoru, aby tato sestra školy obecné, zhynula nedostatkem žactva. Jednání takové není ani moudré, ani čestné. Takovým způsobem bývá mládež školní poškozována mravně a nepřímo i materiálně, když překáží se jí dojítí vyučovacího cíle, totiž ukončiti vzdělání na škole měšťanské; takovým způsobem však škodí učitelstvo i samo sobě.

Dítě totiž, jež nenabylo hned v mládí nejmožnějšího stupně vzdělání, jemu přístupného, zajisté v praktickém životě za stejných poměrů a podmínek v zápase existenčním nemůže s úspěchem konkurovati s tím, kdo pro své povolání nabyt již ve škole účelné a intenzivní přípravy.

Mezery ve vědění musí pak dítě, u vyučování zkrácené, vyplňovati teprv dodatečně v době, kdy jest mu starati se již o věci jiné, o výdělek a uhájení existence. Nemohouc pak postačiti, soutěžiti se šťastnějším, vzdělaným sokem, zůstává bývalé toto školní nedochůdče zpět, upadá hmotně a smutné živoření s duševní zaostalostí provázejí je na trudné cestě životem.

Ale učitelé, zdržující zbytečně děti ve třídách nižších, škodí tím i sobě i stavu jako celku. Z dětí ledajak vyučovaných zajisté přátelé školy nebudou nikdy. Dítě brzy vycifuje, pracuje-li učitel na jeho vzdělání s láskou a svědomitostí, či je-li zanedbáváno. Trpké vzpomínky, jež si hoch, děvče ze školy do života odnáší, nevykoření se z duše tak snadno.

Přibývajícím věkem i zaostalý člověk uvědomí si časem, jaká křivda na něm nedbalostí a nevšímavostí učitelovou spáchána byla, a tak nedivme se, že takový člověk stává se nejen nepřítelem bývalého učitele, ale učitelstva a školy vůbec. To je jisto, že přibývá-li analfabetů, přibývá i nepřátel škole a učitelstvu.

Ale ani dítěti trčícímu dvě léta v tomže oddělení nepřibude druhdy na vědomostech. Věčný, mechem zarostlý repetent konečně otupí, zlhostejní, všecko je mu již všední; on se nudí, snad časem zlajšdačí a jest pak postrachem nového učitele i všeho žactva.

Censurujíce žáky dbejme poměrů žakových doma, všímejme si jeho individuality a celkové intelligence a když i v některých předmětech neprospívá, nebudme úzkoprsými a nezdržujme ho lehkovážně v nejnižších třídách, odděleních, až snad do vyškolení. V nové třídě uslyší dítě nové učivo, uvidí nové pomůcky učebné, pozná nového učitele, jenž třeba svým vyučovacím způsobem, vši svou osobitostí udělá z dítěte, jež pokládáno bylo dosud za tupé, nevzdělavatelné, když ne výtečníka, tož alespoň školáka, jenž se vynasnaží udržeti jakž takž krok v učení se spolužáky ostatními. A vzbuditi dobrou vůli, zájem o učení, je již poloviční výhra.

Jest zajisté nezdravý zjev, když na pětitřídní škole s pobočkami, kde v místě je též škola měšťanská, tedy ve škole o pěti školních rocích 64% hochů nepostupovalo pravidelně rok od roku do vyšších tříd a toliko 36% z nich v prvních pěti školních rocích třídy neopakovali.

Ne bez příčiny, ne paušálně napsal jsem o postupu žactva těchto několik dobře míněných slov. Nemám vroucnějšího přání, než aby každý kollega, jenž čísti bude nepředpojatě tyto řádky, vyluštil si z nich příslušnou morálku a to jednak na prospěch svůj, v zájmu dobré pověsti školy, na níž vyučuje, jednak na prospěch „naděje vlasti“, mládeže sobě svěřené a jednak i v zájmu našich tužeb osvětých, stavovských a národních.

Dixi et salvavi animam meam.

J. MEZÍRKA.

Kterak má učitelstvo působiti, aby prospělo věci katolické.

I.

Zjevy a události na západě Evropy vrhají tmavé stíny po celém katolickém světě a nutí přímo katolíky k přemýšlení. Svobodné zednářstvo, mocný spolek to nevěry, snaží se všemi prostředky náboženství katolické potlačit a nevěře k vítězství nad ním dopomoci.

Máme snad vyčkávati dále, až podobné zjevy a poměry také u nás na Moravě zavládnou jako ve Francii, Španělsku, Itálii a Portugalsku, které nás přímo hrůzou naplňují? — Máme snad dále nečinně přihlížeti k tomu, až nepřítel katolické víry všech pevností se zmocní a k bitvě rozhodné se úplně připraví? Není za těchto vážných dnů povinností každého katolíka, aby k boji tomu se připravoval?

Proto třeba již nyní hledati příští „ono bojiště“, kde se voje s hesly „zde Kristus — zde Antikrist“ srazí, a zbraněmi ducha k boji tomuto se náležitě vyzbrojovati.

Válečné ono pole známe. Před lety již katolický lid upozornil na pole ono bývalý velký papež, Lev XIII., slovy: „Otázka školy jest pro křesťanství otázkou na život a na smrt!“ A jest tomu tak skutečně.

Také u nás v Rakousku stala se skutečně škola válečným polem, na kterém se již bojuje a kde o vítězství neb porážce katolického lidu rozhodnuto bude.

Školy jsou tvrzemi, hrady a pevnostmi národa, jak v ohledu národním, osvětovém, hospodářském, ale také v ohledu náboženském.

Kdo zmocnil se dříve tvrze, hradu neb pevnosti, zmocnil se tím zároveň i okolní země.

Proto kdo ovládne školu, ovládne lid a domůže se vlády a moci. Jaká bude škola, taký bude lid, tací poslanci, taká vláda! Bude-li škola

náboženská, bude takým i lid; stane-li se ale škola beznáboženskou, stane se takým i lid.

Proto za dnešních bojů protináboženských můžeme směle volati:

Budoucností v přítomnosti jest naše mládež!

Jaká bude mládež, taká bude budoucnost naše a národa! A mládež a budoucnost bude naše, uhájíme-li sobě křesťanskou školu.

Proto pracuje spolek nevěry, svobodné zednářstvo, zimničně, by v naší milé vlasti na místě školy s nábožensko-mravní výchovou zavedl školu beznáboženskou, školu bez Boha, která nám na místě dítek hodných a zbožných má vychovati nevěrce a nepřátely katolického náboženství.

Proto nespěme, nýbrž bděme a pracujme proti rozvratným a nebezpečným proudům těmto. Katolický lid náš musí býti duševně vyzbrojen, slovem živým i tištěným, aby dovedl v kruhu svém záludné snahy nevěrectva na školu křesťanskou a náboženství katolické vítězně odrážeti a potírati.

A kdo na prvním místě má ve příčině té lid náš vedle kněze poučovati? — Jest to katolický učitel, katolická učitelka!

Tyto myšlenky tanuly mi na mysli, když jsem ku zpracování thematu shora uvedeného se odhodlal.

Za dnů nynějších, kde se úporné boje vedou proti nábožensko-mravní výchově mládeže katolické ve školách zjevnými i tajnými nepřáteli, za dob dnešních, kde nepřátelé usilují zničiti nám tisíciletími nabytou kulturu křesťanskou, za dnů našich, kde se pracuje promyšleně k tomu, aby rozvrácena byla nejen křesťanská rodina, ale kde se již samým matkám křesťanským upírá jakýkoliv vliv na výchovu vlastních dítek svých, tu opravdu zapotřebí říci si otevřeně pravdu, abychom se vzájemnou výměnou myšlenek poučiti mohli, jak v době této na veřejný život vůbec a očištnou práci v duchu výchovy nábožensko-mravní pohlížeti máme, by pevné a nerozborné hráze proti otravným a rozkladným proudům těmto ještě v čas v lidu katolickém postaveny býti mohly.

Který jest vlastně úkol katolického učitele — neb katol. učitelky? Pravím výslovně učitele neb učitelky katolické, jelikož jen katolicky smýšlející učitelstvo úkol svůj svědomitě plní, namáhajíc se opravdově, by jemu svěřené dítky na věřící, ideální, šlechetné, charakterní lidi vychovalo.

Učitel na prvním místě má si býti vědom svého povolání jako učitel a vychovatel mládeže, na místě druhém má pak pamatovati na to, že má býti také učitelem a vychovatelem lidu, mezi nímž žije.

Úkol to vážný, který na něm vyžaduje též vážné povinnosti.

Dítka mají býti vychovávány pro Boha, pro církve a vlast. Duševní mohutnosti jejich mají pěstěny býti, srdce má býti šlechtěno, rozum vzděláván a vůle třibena dle zásad nábožensko-mravních, tedy dle pravd sv. víry, které hlásal sám Kristus Pán. Dítka mají dále naváděny býti k dobrému a od zlého odvracovány, aby duše jejich i ve věku pozdějším čistou a nevinou zůstala,

A takým směrem dovede působiti jen učitelstvo katolické svou láskou a trpělivostí, svou pilností a vytrvalostí, svou modlitbou; jen učitelstvo, které opravdu je katolickým ve svém smýšlení, ve svém mluvení a jednání, jen učitelstvo, které je katolickým ve škole, v kostele, v životě soukromém i veřejném. Jen učitelstvo takové dovede vychovávatí dítky tak, aby se rodičům i Bohu zalíbily.

Taká výchova školní působiti bude — nepřímo — i na rodiny; na ony totiž rodiny, které duchem náboženským více dítek svých doma nevychovávaly.

Tak by bylo možno opět školou napravovati to, co nerozum rodičů v domě otcovském byl zanedbal neb zkazil.

A koná učitelstvo povinnosti své tímto směrem? — Neplní! — Učitelstvo volnomyšlenkářské počíná si právě směrem opačným.

Svěřené jemu dítky od Boha úmyslně odvádí, vychovávají z nich požitkáře a nevěrce, kteří Boha nenávidí a jím opovrhují. Tito moderní kazitelé mládeže pomíjejí úplně to, co jedině cenu člověka určuje a základem jeho štěstí býti může, totiž *m r a v n o s t*.

Jest pravda, že náboženství mezi lidem a mládeží mizí. S náboženstvím mizí však také mravnost. A „ú b y t k e m“ mravnosti mládež a lid pustne, suroví a na život si předčasně sahá.

Místo opravdové víry, která je nejmocnější posilou v krutém boji životním a pobídkou k šlechetným činům vůbec, rozšiřují novodobí volnomyšlenkářští vychovatelé mládeže lhostejnost, nevěru, čirý materialismus a tím pracují přímo k rozvratu rodin a ke zkáze národa. Samý pokrok, samá věda se jimi dnes hlásá, co zatím mládež a lid náš mravně a hospodářsky hyne.

Že život rodin není taký, jakým ještě před 20ti lety býval, netřeba zvlášť dokazovati. Příkladů vidíme dosti na venkově, ještě více v městech. A přec rodina je základem lidské společnosti, totiž rodina mravná, zbožná, spořádaná. Rodiny opět tvoří obce, města, národy, stát! Kdo proto otřásá rodinou, otřásá základem lidské společnosti.

„Kde je pořádný dům,
tam stojí pevně říše!“ — —

pravil již mudřec čínský.

A nynější proudy protináboženské otřásají silně základem tímto — rozlukou manželskou totiž, hlásajíce o ní, že je smlouvou občanskou, tudíž zrušitelnou, zapomínajíce, že nutným podkladem rodiny může býti jedině svátostné, neporušené manželství. Dobrý život rodinný jest nutnou, ba jedinou podmínkou šťastné budoucnosti národa, neb národ není ničím jiným jako velikou rodinou, jejíž zevnější známkou jest *r o d n á* řeč, řeč národní, řeč mateřská; a *l á s k a* jež víže členy rodiny k sobě, jest pramenem lásky k vlasti a k národu.

Bez lásky k Bohu, bez bázně Boží není lásky k matce a bez lásky k matce, k rodině není lásky k národu a k řeči mateřské.

Nepřátelé rodiny jsou tudíž také nepřáteli národa. Volnomyšlenkáři svým požadavkem — rozvrátit rodinu — jsou opravdu proto největšími škůdci národa, neb otrásají rodinou berouce jí křesťanský život.

Podkladem řádné rodiny jest mravnost a ta bez náboženství jest nemyslitelná. — Mravnost jest andělem strážným rodiny, bez ní propadá rodina zkáze a záhubě; zničením většiny pak rodin nastane rozvrat celého národa. Také dějiny nám dokazují tuto pravdu, že bez mravnosti není řádných rodin a bez náboženství není opět mravnosti.

Každý národ, který ztratil náboženský cit, ztratil mravnost, a ztrátou mravnosti uvolnil svazky manželské a tím zničil a uvedl sebe do záhuby a zkázy. —

Již Plato napsal: „Všeliké společnosti boří, kdo boří náboženství“.

A co z uvedeného následuje?

Chceme také my, učitelé katoličtí, zkázu národa našeho?

My nikoliv, my si přejeme, by pevně trval dále.

Ku zkáze národa však pracuje ona část českého učitelstva, která šíří mezi mládeží a lidem jedovatý mor pokrokařského anarchismu, která velebí studenty samovrahy, která šíří četbu jedu Macharova a podobných nestoudností.

A co dělají proti tomu? Starají se o to, aby opravdový život náboženský, život v pravdě křesťanský do rodin opět byl vnešen; život křesťanský bude pak nejpevnější zárukou řádné, zdárné výchovy dítek; život křesťanský bude také nejpevnější zárukou bezpečné existence národa našeho.

A kým má býti vnešen, kým chráněn a zachováván křesť. život v našich rodinách? —

Katolickým učitelstvem — lidem pak chráněn a zachováván!

A kterým způsobem?

Obnovou křesťanského života u učitelstva vůbec a u katolického učitelstva zvláště. Mravným, náboženským životem nás jednotlivců v rodinách, ve škole, v kostele, ve společenském životě dočkáme se obrody v tomto směru.

Lid učitele bedlivě pozoruje na každém jeho kroku, proto život náš budiž takým, by životu křesťanskému skutečně odpovídal. Budeme-li dobrým příkladem lidu předcházeti, budme jisti, že nás lid následovati bude. Tak staneme se pravými a hodnými syny a dcerami vlasti, církve a národa, když životem svým podporovati budeme mocné dva sloupy blaženosti lidské — náboženství a mravnost.

Na učitelstvu volnomyšlenkářském — vlastně macharovském a ferrovském — vidí lid pravý opak života křesťanského, proto nedivme se, že život mravný v rodinách upadá.

Tak prospěje učitelstvo věci katolické, bude-li v životě svém soukromém i veřejném křesťansky myslet, křesťansky cítit, křesťansky mluvit a jednat! —

Chvála Bohu — rodinný život u lidu našeho byl a jest posud — aspoň u velké jeho části — proniknut vroucí zbožností a byl posud životem v pravdě křesťanským, jen starejme se o to, aby takým i na dále zůstal.

Pěkně a případně praví Bartoš v předmluvě ku knize „Naše děti“. Nejspanilejším výkvětem samorostlé vzdělanosti byla ušlechtilá mravnost našeho lidu. Upřímná vroucí zbožnost pronikala jeho srdce a posvěcovala všechn jeho život.

A škola, ve které naše děti vzdělanosti této nabývaly, byla přirozená, praktická škola života rodinného a pospolitého.

Proto starejme se, by škola naše takou zůstala! —

Dříve celým životem rodiny a školy u nás vanula zbožná poesie křesť. života, od kolébky až k úplné vyspělosti dítek, které v životě svém budoucím opět způsobem tímto dítky své vychovávaly. — Rodina a škola v ohledu tom byla vzorným, zářivým příkladem, život náš splýval i na dále těsně s životem církevním a tak rodina, chrám a škola musí tvořiti harmonický celek a se navzájem doplňovati. —

Na rodině a vychovatelích dítek má se odrážeti křesť. život. Rodiče a učitelé musejí se modliti, křesť. pozdravovati, chrám Páně navštěvovati, příkázání Boží zachovávat, dobré činiti a zlého se varovati, mají-li dítky je následovati. —

A co pozorujeme za dob našich? — Úpadek života křesť. v rodinách a ve školách! — Pozorujeme pravý opak toho, co dříve bývalo! — Mnohým lidem některým nezáleží tak na ničem, jako na tom, aby co nejdříve připravili lid náš o všechno náboženské cítění a smazali s jeho života rodinného všechn náboženský ráz. V mnohých rodinách našich na odiv přímo se nekřesťanský žije a ve školách duchem přímo protináboženským se vychovává!

A je-li v dobách těchto povinností všech opravdových, vážně myslících katol. mužů a žen, aby snahám podvratným všude na odpor se stavěli a křesť. život v rodinách svých si udrželi ku blahu dítek svých a národa, tak jest to nejsvětější povinností učitelů a učitelek katol. dítek, by lid náš v snaze té podporovali co nejvíce a podporovati budou lid náš opravdu křesťanským svým životem, nábož.-mravní výchovou dítek, poučováním, povzbuzováním a varováním lidu.

Na nás — na vychovatelích mládeže katolické — má se přímo odrážeti bezúhonný mravný život křesťanský! My — učitelé katol. dítek — máme dětem býti ve všem dobrém vzorem a příkladem. Všechno, což po nich žádáme, sami bezvadně konejme, neboť ne podle slov řídí se žáci, nýbrž podle skutků našich!

Stěny učíren a chodeb ozdobujmež obrazy svatých, na př. sv. Václava, sv. Vojtěcha, sv. Cyrilla a Methoděje, sv. Anežky, sv. Ludmily, obrazem Hostýna, Velehradu a podobně.

Ve třídě budme vzorem přesnosti a pracovitosti; konejme vše s milou, usměvavou tváří; mluvmе ušlechtilě a netrpme v řeči své vůbec hrubých slov,

pak bude u nás platiti pravda „jaký učitel — taký žák!“ Modlitbu se žáky vykonávejme vždy s celou vroucností a oddaností.

Nevidí-li dítě modliti se nikdy doma otce neb matku, nebude se též modliti. Podobně má se to ve škole!

Vidí-li dítě na učiteli modliti se vroucně, zbožně, modlí se též tak a zvykne si vroucně se modliti.

Konáme-li ledabyle my své povinnosti náboženské, chodíme-li do kostela s nechutí, neb málo, neb tam místo zpěvu a modlitby se bavíme, budou pak i děti povinnosti své náboženské ledabyle konati.

Jak mají děti nám do kostela choditi, když otce a matku tam málo vidí a pana učitele a slečnu učitelku také ne. Ve směru tom nyní škola naše děti přímo kazí! Učitelé málo jdou vůbec do kostela a jdou-li tam, chovají se tam někteří přímo tak, že by mnohdy lépe bylo, kdyby tam s dětmi ani nešli. —

Mluvme sebe nadšeněji při vyučování, na příklad při výkladu článku o „všemohoucnosti Boží“, nevidí-li žák příkladu na nás, marná budou slova naše, žák nám neuvěří. A nyní přimysleme si k tomu moderního vychovatele, který „vše katolické“ kde může ještě sesměšňuje, proti Bohu a církvi mluví, jak to v také třídě vypadati může!

Tu marnou práce kněze, marnou práce rodičů; taký moderní vychovatel nám dítek hodných nevychová, ale on nám je zkazí.

„Co kdo sám nemá,
jiným dáti nemůže“, jest známá pravda.

Kdo náboženství nemá, nemůže proto totéž do srdcí jiných vštípati.

Za vychovatele katolické mládeže nehodí se proto učitel, který v duši své přestal býti katolickým křesťanem, neb ve výchově rozhodují příklady a ne slova.

Bez křesťanství těžká výchova, bez křesťanství těžký vůbec život, oběmu daří se jen v ovzduší křesťanském!

Kdo slovům těmto nevěří, ať si přečte dějiny; ty jej o pravdě uvedené nejlíp poučí. —

Přičiňujme se dále o to, bychom odstranili od mládeže špatný příklad společnosti, ve které žije, nemravné řeči, neslušné písně a zábavy; působme proti požívání lihovin a kouření; pracujme proti protináboženskému a nemravnému tisku, proti necudným obrazům a nočním toulkám u mládeže. Ač známo jest, že příčina úpadku mravního u dítek spočívá po nejvíce v rodinách samých a že náprava tím velmi stížena jest, přece třeba napjati i tu všecky síly, aby i zde mohl býti způsoben obrát. V případech zvlášť těžkých pracujme k tomu, aby dítě z ovzduší dusivého, jedovatě prosáklého bylo vzato a přesazeno do ovzduší, v němž by volněji dýchati mohlo. Mám na mysli totiž v případech podobných zřizování ústavů (polepšoven) pro zpustlou, zanedbanou mládež, ve kterých by bylo možno mnohé zpustlé dítě zachrániti a na řádného člověka vychovati. —

Nemluvme nikdy posměšně o věcech, které jsou o jakémkoliv poměru k náboženství. —

Kdyby ale snaha naše za nápravou se snad rozbíjela o lhostejnost neb zlomyslnost u některých dítek, nesmíme ustati ve výchovatelské činnosti své, neboť dítky neodolají, budou konečně přemoženy, když uvidí vytrvalou a trpělivou naši práci a lásku k nim.

Velká část učitelstva není proniknuta náboženstvím Kristovým; nemá vůbec přesvědčení náboženského, toho se jim nedostává. Ducha toho ve studiích nenabyli. K tomu byli otravováni tak mnozí z nich tiskem náboženství katolickému nepřátelským. Tím více proto pracovati máme my, katoličtí učitelé a učitelky.

Nynější škola nevšímá si hrubě mravnosti žactva. Nehledá totiž prostředku, jimiž by bylo možno, úroveň mravnosti zvýšiti a mravní zlo odstraniti.

Vzpomeňme si, jak lehce často při měsíčních poradách přechází se bod, jednající o mravech žáků. Ať žák provedl to či ono, sníží se mu známka z mravů a jde se dále. O nápravu se nikdo více nestará.

Tak mládež pustne, suroví a mravně klesá, aniž by se kdo vážně o nápravu staral.

A ještě na jeden temný bod dnešní společnosti třeba upozorniti.

Ač v domě otcovském i ve školách mládeži vštěpován byl — v dřívějších letech — cit spravedlnosti a lásky křesťanské k bližnímu, přec nikde lásky té nyní nevidíme. Ústa arci jsou plna svobody — v theorii jsme vůbec samá svoboda — v životě společenském však prakticky se nikde neprovádí. Myslím totiž při tom na nás, katolíky.

Pro všechno vyznání jiné a politické strany má svoboda a volnost platiti, jen pro nás, katolíky, platiti nemá a pro nás, katol. učitelstvo, vůbec nikdy.

Následkem toho trpíme mnoho; trpíme pro to naše odhodlání jíti vlastní cestou. Jsme nenáviděni, že jsme se vymkli z „moderních těch směrů otravných“ a jdeme za svým náboženstvím a za vlastním přesvědčením.

Proto dobře učiníme, když uposlechneme, zvláště mladší kollegové, dobrých rad lidí, kteří to s námi dobře myslí, bychom totiž tam a tam nechodili, té či oné společnosti se vyhýbali, jistých známostí se vystříhali a podobně, bychom se vyhnuli pomluvám, mrzutostem, nepříjemnostem, neb dokonce i vyšetřování.

Doba nynější to rozhodně žádá! — V tom nevidím žádné samostatnosti, když mladý člověk zkušeného staršího neuposlechne.

Sluší-li obyčejnému člověku skromnost, tím více katolickému učitelstvu.

Katolické učitelstvo má si býti plně vědomo důstojnosti svého povolání, aby si nikde a nikdy nezadalo; má si v celém svém životě počínati tak, aby je dítky měli za vzor, mládež dospělá za ideál, jehož by s úctou následovala, a rodiče za pravé vychovatele a vůdce dítek svých.

Jednejme samostatně, stůjme pevně na vlastních nohou, nenechejme se ovládati nemístnými nahodilými ohledy, a ještě méně všelikými volnomyšlenkářskými prázdnými mluvky!

K okolí svému a společnosti budme šetrni; šetřme vůbec společenského taktu i proti těm, kdož jiného jsou smýšlení; ukazujme vždy a všude, že jsme do bře vychováni byli.

Katolické učitelstvo na prvý pohled má se odlišovati od svých druhů organisovaných, tím již nemálo prospěje dobré věci katolické. —

Kam zavedla již „volná výchova“ tu naši mládež, vidí dnes každý, kdož viděti chce.

Zločinnost vzrostla do té míry, že prostředky obyčejné tu nestačí. K zločinnosti přidružuje se ještě hrozná nemravnost u mládeže. Všichni nařikají v tom směru: rodiče, učitelé, professoři, lékaři. Radí se arci o prostředcích, kterými dalo by se čeliti této zhoubě u mládeže naší, však dosud bezvysledně.

A proč bezvysledně? Proto, že společnost naše pomíjí jediný spasný prostředek: vnořiti totiž co nejhloběji náboženství do srdcí dítek, neb jen ono jim mravný podklad poskytne pro život a onu mravní sílu, které je čisté a nedotknuté proti všem pokušením zachová.

Tuto pravdu hlásejme mezi lidem dokud ještě čas, jinak ještě horších zkušeností ve příčině té se dočkáme. (Dokončení.)

HUBERT SMOLKA.

Schneiderův pokus o znovuzkříšení řeči posunové.

(Blätter für Taubstummenebildung č. 18.)

Učitel hluchoněmých v Brunšviku Schneider vydal spis „Begriff und Methode der Taubstummenebildung“, v němž se dožaduje uznání posunů za rovnocenného činitele s řečí hláskovou při vzdělávání a výchově hluchoněmých. Theorii svou staví na základech jen částečně správných, nicméně místy zdánlivě dosti přesvědčivých. V Německu podrobil vystoupení Schneiderovo kritickému rozboru ředitel ústavu pro hluchoněmé v Essenách Fr. Steppuhn. Nebude ani pro širší veřejnost učitelskou bez zajímavosti vývody Schneiderovy ve hlavních jejích rysech seznati a stanoviti, na kolik s nimi můžeme souhlasiti; budiž mi proto dovoleno uvést, jaké mínění má Steppuhn v ideách a reformních návrzích Schneiderových. Práví:

Mluviti dnes o významu řeči známkové pro vzdělávání hluchoněmých vrhne na člověka snadno podezření, že jest odpůrcem řeči hláskové; ale běží jen o to, si ujasniti, zdali je řeč známková skutečně takovým nepřítelem, kterého nutno za všech okolností potírati, abychom cíle vyučovacího dosáhli.

Byly časy, kdy se v tuto nutnost věřilo skalopevně, a kdo chtěl platit za dobrého učitele hluchoněmých, úzkostlivě se hleděl vyvarovati netoliko při

vyučování, ale i v každém mimoškolním styku s dětmi jakéhokoliv znamení. Dnes soudíme méně přísně a nepovažujeme posuny — přirozené ovšem! — za takové zlo, jakým se nedávno ještě jevílo; neboť výsledky vyučovací podmíněny jsou také jinými důležitými činiteli. Vždyť již r. 1889 se na sjezdu v Kolíně n. R. znamenitý učitel hluchoněmých Cüppers, že on nepatří k těm, kdož se rozčilují vidouce tu a tam posuněk. Bylo-li dříve ideálem ústavů pro hluchoněmé odstraniti úplně známkování, nemůžeme dnes neviděti, že se snaha tato časem valně zmírnila. Tak přijal sjezd učitelů hluchoněmých v Augsburgu zásadu, aby řeč známková z vyučování školního sice byla vyloučena, ale aby se nekladlo překážek užívání jejímu ve volném styku chovanců mezi sebou. Následkem toho bylo si potom řeči známkové více všímáno a hleděno vniknutí pilným studiem v její podstatu. Jako každá nová myšlenka měla i tato své stoupence a odpůrce. Zastancové obou směrů hájili své zásady veřejně v odborném tisku, což jenom přispělo k vytríbení názorů o oné otázce. V Berlíně vydal Reuschert zdařilou propaedeutiku řeči posunové s názorem „Die Gebärdensprache der Taubstummen“, jež od valné části německého učitelstva s povděkem příznivě byla přijata, ač nechybělo ani těch, kdož potřebu studia řeči známkové popírali. A přece je pro učitele hluchoněmých tak důležitě, aby přirozenou řeč známkovou znal. Toto uznávají i zastáncové nejprísnejší metody německé i sám Vatter, jež řeč posunová s počátku jediným dorozumívacím prostředkem chovanců nově do ústavu vstupujících. Zkušební řád pro učitele hluchoněmých v Prusku předpisuje také, aby se kandidáti důkladně seznámili i s řečí známkovou a zkouška vztahuje se i na tento obor. Důkladná znalost řeči posunové umožňuje totiž nejlépe vniknutí do duševního života hluchoněmých. Z toho plyne důsledek: Řeč posunovou nelze zcela postrádati ani při vyučování ani ve vzájemném styku hluchoněmých. . . . Platnost této věty nebude dnes nikdo popírat; je třeba jenom vymeziti, jak dalece se budeme obírat řečí známkovou při vyučování.

Abychom dospěli ku spolehlivým závěrům, prozkoumejme nejprve myšlenky o té věci učitele hluchoněmých Schneidra v Brunšviku. Muž tento býval kdysi velkým odpůrcem řeči posunové a přívržencem čisté metody německo-hláskovací, která znamení z vyučování nadobro vylučovala. Přes všechnu námahu při vyučování nedosáhl však příznivých výsledků vyučovacích; znamení nebylo možno u dětí vykořeniti, pravá chut a radost k práci zvláště pak k mluvení se u dětí pořád jaksi nedostavovala. Schneider soudil tedy, že v té čisté německé metodě hláskovací, kterou my vyučujeme, nemůže býti všechno v pořádku a že má patrně nějaké slabosti. Veden snahou po dalším sebevzdělání studoval pilně spisy filosofa dra Gaye z Brockdorffu. Jeho „Nauka o pojmech“ vzbudila v něm poznání, že hluchoněmému bez řeči posunové vůbec vzdělávati nelze a on ve spisu svém „Begriff und Methode der Taubstummenbildung“ důrazně vyslovil požadavek: Posunům náleží i při vyučování hluchoněmých čestné místo, jsouť nepostrádatelný při vyučování řeči hláskové na všech stupních a ve všech předmětech vyučovacích; vzdělávání hluchoněmých bez posunů je politováníhodným poblouzením. — Schneiderova základní věta, z níž potom plynou ostatní důsledky, zní: „Všechno rozumění děje se pomocí posunů nejen u hluchoněmých, ale i u plnosmyslných. Lidský duch hledí svá pozorování a myšlenky pevně podržeti a k tomu potřebuje nutně jakési opory, nějakého projevu, výrazu. Nejbližším jsou mu pohyby,

kteřé v představách sdruženy jsou s obrazy příslušných obsahů myšlenkových. Po nich sahá ve snaze získati slovný projev pro svou myšlenku a tak dospívá k posunům. Kde se pozorování a vnímání děje za zvláště silných vlivů citových, tam můžeme pozorovati, jak snaha po výrazu doprovázená motorickými pohyby vyjadřuje se bezděčně pronášenými nebo napodobenými zvuky; a tyto zvuky vedou ku tvoření řeči hláskové. A tak objevují se v červácích veškerého duševního vývoje mluvního dva rovnocenné prvky: posun a zvuk. Vlastní pozorování nás přesvědčí, že reprodukuje pojmy mnohdy konáme pohyby těla nebo aspoň cítíme, kterak jsme k nim nutkáni vůlí. Rozumění neděje se na základě pouhého slova, nýbrž na základě posunů, ale ty bývají přezírány při rychlosti myšlení. Slovo nemá přece nic společného (vyjímajíc ovšem onomatopoea) s myšlenkovým obsahem a je pouhou libovolnou značkou formovou; nemůže tedy samo o sobě v nás vyvolati představu něčeho, nějaký pojem. Jen pohyby, posuny, jakési náběhy k nim jsou s to, aby vybavily představy. Představy se tedy vybavují pohybem, jenom že při rychlosti vnímání nejsme si toho skoro ani vědomi a toliko při vnímání docela pomalém aneb tam, kde bývá obsah myšlenkový sdělován s osobou druhou, tam se posuny uplatňují. — Není nějakého principiálního rozdílu mezi myšlením hluchoněmých a myšlením naším! Potlačovati posuny znamenalo by tedy podvazovati křídla duši hluchoněmého a brániti jeho přirozené samočinnosti. Bez této původní činnosti duševní, které hluchoněmí dávají průchod posuny, nedospělo by se k té přesnosti myšlení, které je potřebí, aby se zmohly všechny obtíže řeči hláskové. Považujeme tedy posuny, za uhelný kámen všeho tvoření pojmů a myšlení! . . . Tolik praví Schneider.

Jaké stanovisko zaujímá asi k řeči hláskové, jakou úlohu jí vykazuje ve vzdělávání hluchoněmých? Schneider oceňuje důležitost řeči pro hluchoněmého jako tvora sociálního zrovna tak jako nejhörlivější přívrženec metody německé a přeje si, aby řeč byla co možná nejvíce pěstována. Ale při tom energicky zdůrazňuje, že posuněk a zvuk se vzájemně nevyklučují, jak se až dosud všeobecně za to mělo, nýbrž těsně spolu souvisí a se doplňují. Posuněk podpírá pojem, podpírá tedy i slovo a právě v té době, kdy učíme dítě novému slovu, je posuněk pro ně nejdůležitějším; nebrzdí a neruší nikterak myšlení, naopak je podporuje a k větší činnosti pohání. — Schneider zkoumá pak význam hlasitého slova pro lidi slyšící a pro hluchoněmé. Slyšící člověk dospěje ve snaze po výrazu až k projevu hlasitému — ke slovu. To odpovídá právě jeho akustickému založení, ale neděje se tak proto, aby obraz pojmu tím snad byl charakterisován. Slovo nemůže býti nositelem pojmu, ono může platit jen jako označení, jako jakýsi signál pro dotyčný pojem. Tím ovšem není vyčerpán tento enormní význam slova pro slyšící. Jeho velká moc spočívá hlavně a jedině na převážném vlivu sluchu na naše cítění a myšlení. Estetický účinek slova zjednává mu takovou převahu nad ostatními způsoby výrazu — totiž nad posuny — že tyto takřka zcela zapomenuty ustupují do pozadí. K tomu druží se konečně možnost snadno řeči se naučiti a jí s úspěchem používati. Tyto příznivé okolnosti zajišťují tedy platnost a přednost slovu a hlasité řeči u slyšících Ale u hluchoněmých? Tu se objeví zcela jiná situace. Slovo není pro hluchoněmého ani snadno naučitelno ani snadno upotřebitelno a na jeho estetický cit nemá pražádného — ani nejmenšího vlivu. Nestane se tedy hluchoněmému slovo nikdy podstatnou částí projevu, nýbrž bude zatlačeno ve svém významu pro myšlení jeho daleko za posuněk. Slovo

zůstane mu pouhým optickým signálem dávaným ústy. Pro slyšící má jedině slovo neobyčejný význam a následkem toho nemají slyšící valného porozumnění pro posuny a řeči známkové jsou neznalí. S touto skutečností musí vyučování hluchoněmých počítati a odtud plyne nutnost hluchoněmého s užíváním řeči hláskové nejpečlivějším způsobem seznámiti; psychologicky dobře promyšleným postupem vyučovacím musí slovo i hluchoněmému učiněno býti součástí projevu, s nímž pokud možno brzy zacházeti, ji oceniti a milovati by se naučil. V této nové platnosti zaujme slovo zcela pokojně místo vedle posunů, ale i svou bývalou suprematii musí si odpykati jako pouhý signál zvukový.

Pro praxi odvozuje Schneider ze své theorie tyto zásady a požadavky: U hluchoněmých není bezprostřední souvislosti mezi slovem a představou. — Tím se staví proti Hillovi, jenž řekl: „Předkládajíce žákovi věci připojujme k nim zrovna slova!“ — On naproti tomu žádá: „Hleď, aby žáci nějakou dobu předmět se zájmem pozorovali a potom psychologicky správně založeným postupem dej takto získané představě žakově výrazu tím, že spojíš slovo s přirozeným posunem tak, aby se obojí navzájem doplňovalo a chápání a rozumění žakovu bylo na prospěch! Touto druhou zásadou potírá Schneider zřejmě resoluci milánského kongresu učitelů hluchoněmých, která zní: Spojují-li se vyslovená slova současně s posuny, děje se tak vždycky jen na ujmu nejen řeči, ale i odpatřívání a čistoty pojmů, které přicházejí takto o svůj význam. Proto usnáší se kongres, aby dána byla přednost výhradně čisté methodě německé. — Z této resoluce neuznává Schneider nic . . . Za zmínku stojí posléze, že Schneider neklade překážek ani užívání posunů pro jednotlivé hlásky (tedy jakési prstní abecedě v novém rouše), ano že je považuje při vyučování řeči a při odpatřívání za velmi účelné a nezrazuje dokonce ani při vyučování mluvním formám před posuny.

Tím byl by podán ve stručných rysech myšlenkový succus ze spisu Schneiderova a zbývá jen zásady jeho, které by mohly tu a tam působiti na mnohé čtenáře zdánlivě dosti přesvědčivě, podrobiti věcné kritice a stanoviti, na kolik můžeme s reformními snahami Schneiderovými souhlasiti.

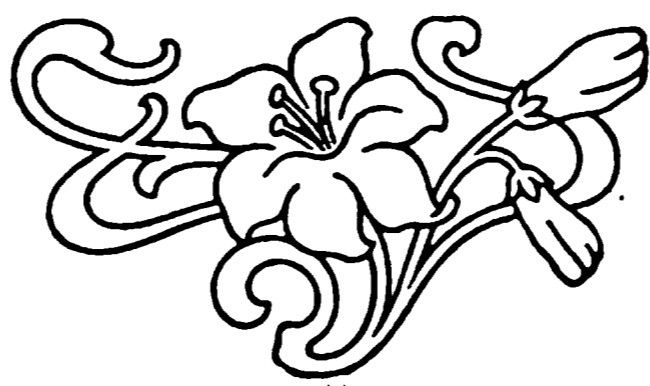
Je-li základní věta Schneiderova v plném rozsahu svém správná, jsou správné i důsledky z ní plynoucí a jimi hroutila by se pyšná, tolikerým úsilím vybudovaná methoda německá. — Schneider tvrdí: Všechno rozumění děje se na základě posunů. Naše myšlení provázeno bývá motorickými pohyby, kterých si nejsme sice vědomi pro pokročilý vývoj duševní, ale přece pozorujeme nutkání vůle k nim. — S těmito názory nemůžeme zúplna souhlasiti. — Že myšlení ve svých začátcích ukazuje tendenci motorickou a že duch snaží se sama sebe a vnější svět pomocí posunů seznati, to učí nás každodenní zkušenost z jednání malých dětí slyšících, lidí nevzdělaných a také i hluchoněmých. Ale je tomu tak i později? — Mé vlastní sebepozorování tomu odporuje, nemohu ani při intenzivním myšlení v sobě shledati impulsů k pohybům, (nečítám v to ovšem pohyby, kterými bývají doprovázeny různé projevy citu). Přidávám se tedy starému názoru scholastickému, že duch při myšlení nerozlišuje pojmových součástí, nýbrž že operuje hned se symboly. Co z toho následuje pro náš případ? — Stálé zdokonalování v řeči hláskové má u hluchoněmého za následek, že řeč tato pro svou stručnost a určitost víc a více potlačuje vrozený sklon k posunům tak, že ponenáhlu

tato náklonnost mizí. Reč hlásková a posuny snášejí se tedy jen potud, pokud se nalézá řeč v prvním stadiu vývoje. Z toho plyne pro praxi: U začátečníků, po případě u méně nadaných, může býti užívání posunů při tvoření pojmů s užitkem. Ony povzbuzují žáka k přemýšlení, budí jeho součinnost, tříbí jeho představivost a oživují vyučování. Ale čím dále tím více pozbývají posuny tohoto významu svého a používati jich bylo by se škodou. Neustálé užívání posunů stupňovalo by u hluchoněmých jenom již tak dosti silnou náklonnost k posunům a za těch okolností nemohlo by se dařiti řeči hláskové tak, jak je žádoucí. U plnosmyslných mizí sklon k posunům již sám sebou rozšiřováním zásoby slovní, ale u hluchoněmých musejí se posuny uměle a ponenáhlu v zájmu vývoje řeči artikulované do pozadí zatlačovati, až konečně později zcela se vyloučí. Zatlačiti znamenání nebude asi možno u méně nadaných hluchoněmých, ale u normálně nadaných dětí musí k tomu dojiti již v první době vyučovací, (není tím však řečeno, že již po prvním roce školním,) kdy nahradí jim řeč hlásková částečně posuny. Kdy se tak státi má, to nelze určitě stanoviti; může se totiž státi, že učitel i na nejvyšším stupni příležitostně někdy sáhne k posunu, aniž by tím zadal duchu metody německé, když na př. při vyučování náboženském nebo jiném nemůže žák odpatřiti nebo porozuměti. Z takového posunu netřeba si dělati hřích! — Tedy: Přirozeným posunům náleží při vyučování místo potud, pokud se řeč hlásková uměle tak nerozšíří, aby mohla býti považována za prostředek vyučovací; u slabě nadaných dětí na všech stupních, u normálních jen v první době vyučovací. —

Pokud se týče používání posunů při odezírání a při vyvíjení mluvních forem, o tom nemůže býti ani řeči; kde mluví ruka, tam se nemůže dařiti odpatřívání; o tom není pochyby. I při volném styku hluchoněmých mezi sebou žádá toho cíl mluvního výcviku našich chovanců, aby byly posuny ne sice tvrdě, ale důsledně a neústupně vykořeňovány a žáci nuceni myšlenky své sdělovati si slovy. To se sice nikdy úplně nepodaří, ale není přece úplně správným, nechati beze všeho omezení posuny bujeti na úkor řeči. Toho musí dbáti učitel dozor mající zejména u větších dětí.

Kde se tak děje v zájmu vzdělání vůle a povahy hluchoněmého, (to zvláště přicházejí-li k učiteli jeho bývalí chovanci o radu neb poučení,) tam lze užiti posunů i tehdy, kde by se to jinak nedoporučovalo. Víme ze zkušenosti, jak chladným zůstává hluchoněmého pouhé slovo, ale jak blahodárný mívá často účinek příhodný posun.

— — — Účelem tohoto pojednání je povzbuditi ke studiu otázky, která učitele hluchoněmých všech časů tu více, tu méně zaměstnávala a jež v dnešní době následkem snah Schneiderových vyžaduje naší zvýšené pozornosti.

ROZHLEDY.

Rozhled světem.

Poměry školské v Chorvatsku jsou přímo zahambující. Téměř třetina dětí zůstává bez jakéhokoliv školního vzdělání; 7200 branců neumí ani čísti ani psát. V poslední době se poměry školské lepší, ale ne tou měrou, aby všem dětem byly poskytnuty základy nejprimitivnějšího vzdělání. Svědčí o tom fakt, že ve školním roce 1908—1909 zůstalo v Chorvatsku 28.000 dětí bez školního vzdělání. Proto bán chorvatský odhodlal se věnovati z fondu vystěhovaleckého 300.000 K podporou těm obcím, kteréž škol nevyhnutelně potřebují. Za obnos tento se ovšem mnoho nepořídí.

Smutné číslice. Die Ungar. Statistisches Jahrbuch z r. 1909 jsou v Uhrách celkem 251.054 slovinské děti ve stáří 6—12 let. Z nich navštěvuje slovinské školy evangelické 21.032 děti, slov. školy katolické 47.479 dětí a slov. školy obecní (obcemi udržované) 2.274 děti, úhrnem 70.785 dětí. Ostatní děti odnárodňují se ve školách maďarských, a to 39.878 dětí chodí do obec. škol. státních, 6.666 do škol obecních, 95.121 dětí do katolických škol maďarských, 6.748 do řecko-katolických škol a 1.702 do soukromých škol maďarských. — A Slováci nemají svého školského spolku, kterým by čeliti mohli maďarisování slovanských dětí.

Stav středního školství v této polovici říše. Gymnasií je celkem 296; ve státní správě 227 (76·69%), ve správě zemí 9 (3·64%), ve správě měst 9 (3·64%), ve správě soukromníků a korporací 51 (17·28%). Vyučovací řeč německou má 130 gymnasií (43·92%), českou 28 (19·50%), polskou 70 (23%), 7 vlašskou, 8 maloruskou, 6 srbskochorvatskou, 1 slovinskou a 16 utrakvistickou. — Reálek je celkem 147; státních 112 (76·12%), zemských 30 (20·40%), obecní 2 (0·37%), soukromé 3. Německých je 80 (54·42%), českých 44 (29·93%), 14 polských (9·58%), 6 vlašských, 2 srbochorvatské. — Na všech gymnasiích je 100.652 řádných studujících a 2856 řádných posluchaček; na všech reálkách 48.922 řádných žáků.

Střední školy v Haliči. Na počátku nového školního roku 1910-11 bylo v Haliči gymnasií státních 56 (v minulém r. 54), škol realních 14 (13); žáků v gymnasiích 31.935 (31.073), ve školách realných 4.065 (3.867); gymnasií soukromých s právem veřejnosti 14 (5), gymnasií soukromých bez práva veřejnosti 8 (2), soukromých gymnasií ženských s právem veřejnosti 10 (9), lyceí ženských 12, státních ústavů učitelských mužských 14, ženské 4 (3), kromě toho jest 5 soukromých ústavů učitelských ženských s právem veřejnosti, 1 soukromý ústav mužský a několik soukromých ústavů ženských bez práva veřejnosti. — Charakteristický zajisté jest vzrůst počtu škol soukromých. Pro rozvoj dívčího středního školství pak je příznačné, že lycea přetvořují se ve školy typu gymnasiijního; v nejbližší době z dnešních 12 lyceí 6 jich bude přeměněno na realná gymnasia.

Ústav pro domácí průmysl bude otevřen v nejbližší době ve Lvově nákladem „Ligy ku pomoci průmyslu“. Úkolem ústavu bude vzdělávati

učitelky a instruktorky v rozmanitých odvětvích domácí práce průmyslové. Do ústavu budou přijímány především učitelky škol obecných; kursy budou trvati 2—3 měsíce, na každý kurs bude připuštěno 20 učitelek, takže ročně se vzdělá 80 instruktorek. Učení bude bezplatné, nezáměrným zaplatí „Liga“ výlohy spojené s pobytem ve Lvově.

Učitelky v různých státech. V Předlitavsku je učitelek 28⁰/₀ všeho učitelstva, v Uhrách 18·5⁰/₀, ve Švýcařích 36·⁰/₀, v Anglii 71·5⁰/₀, v Dánsku 28·6⁰/₀, ve Švédsku 35⁰/₀, v Norsku 39·3⁰/₀, ve Finsku 73·2⁰/₀, v Rusku 36·6⁰/₀, Francii 46·8⁰/₀, v Itálii 6·3⁰/₀, v Portugalsku 88·2⁰/₀ a ve Spojených státech 92·3⁰/₀.

Školský výbor na říšské radě jednal dne 25. ledna o definitivě okres. inspektorů. Posl. dr. Roller navrhoval odložení záležitosti. Min. vyučování hr. Stürgkh přednesl v hlavních rysech plán vyučovací správy na postupné sestátnění okr. škol. inspektorů cestou správní a vyslovil se z finančních důvodů proti všeobecné úpravě cestou říšského zákona. Posl. Kadlčák navrhl resoluci, vybízející vládu, aby upravila postavení okr. škol. inspektorů a po případě, aby uvažovala o zvýšení cestovného paušálu.

Videň šetří na školství. R. 1909 uspořila Vídeň jenom na učitelských platech 606.904 K proti preliminovanému obnosu. Uprázdňená místa neobsazují se tam totiž hned, nýbrž až po dlouhé době a na zatím ustanovují se na školách lacinější substituti. Tím se zase vysvětluje, že oproti preliminované sumě vyplaceno bylo o 361.710 K více remunerací za substitute. — Pro r. 1909 bylo dále rozpočteno 4,353.000 K stavebních nákladů, z čehož se však skutečně použilo jen 2,821.000 K; ušetřilo se tedy na stavbách a přestavbách 1,532.000 K.

Nestranný úsudek o pokrokovému učitelstvu přinesla „Moravská Orlice“, list, který nemožno zvatí „klerikálním“. — Zmíněný list píše: „Kdo delší dobu sleduje politisování a mudrování velké organisace učitelské, nemůže neviděti několik věcí, které vybízejí ke kritice každého, kdo ví, jak snadno zvrhuje se idealismus ve fanatismus, není-li na pevných opratích nestranného rozumu, a jak se pak ten fanatismus stává směšným, vidí-li v zelí místo zajíců lvy, místo lvů pak čerty. Učitelstvo takřka bezvýhradně vzalo od Masaryka názor náboženský, názor o katolicismu a pokrokovosti . . ., přijalo je úplně nekriticky a již ve špatnějším odvaru — už jako dogmatisující fanatismus. To už nebyl Masaryk mudrující a hledající, ale Masaryk, jenž křičí „černá banda“ a „denuncianti“. Mimo to pokrokový učitel sáhl do rudé církve pro důvody dělostřelecké, pro všechny ty klacky — přijal pavědecké křiklounství. Kdo vše promyslí, musí viděti, v jakém bezradném materialistickém patokářství brodí se naše (to jest pokrokové) učitelstvo. Nejvíce na radost semitismu. Učitelstvo se klame, myslí-li, že tím vede národ k osvětě. Vede je — ne cestou přirozeného vývoje, ale po katastrofálních stráních a tam, kde zas jen na náš účet si budou pomáhati hlavně Němci.“ — — Doporučujeme za úvodník do „Věstníku“!

Vychovatelství.

Kinematograf ve službě osvěty. Umělkyně jedna uspořádala minulého podzimu v Drážďanech za spoluúcastenství zpěvačky, pianisty a inženýra kinematografický večer pod názvem „Svět zvířecí v poesii a životě“. Inženýr

skoupil na trhu nejlepší obrazy ze světa zvířecího; vyloučil všechny části nevhodné, nepřiliš esthetické nebo nudné. Obrazy představovaly les, vodu, louku, včely při práci, život mravenců, lásku mateřskou u zvířat a podobné. Scena představovala les, složený z temných sosen, stříbrných bříz a podobnou rozkošnou náladu podzimní. Obrazy doprovázela deklamace básní Bölschových, Maeterlinckových, Heblových o zvířatech, jiné zase písně o zvířatech od Schuberta, Schumana a j. Pianista doprovázel obrazy hudbou místy pěknou a povznášející, místy zase zábavnou a žertovnou. Podnik setkal se s neobyčejným úspěchem. Účelem jeho bylo ukázati, že kinematograf může ještě mnohem více nežli dnes spolupůsobiti při vzdělávání lidu a při výchově mládeže. Žádné slovo ani obraz nedovede vytvořiti takového pojmu o kráse a moci sil přírodních, jako „oživený“ kinematograf — jako zase na druhé straně pohoršlivým obsahem může způsobiti největší spousty mravní. (Dle „Wycho-
wanie w domu i szkole“.)

„Story Hours“. Mezi americkými pracovníky osvětovými a zvláště knihovníky půjčoven knih pro děti těší se veliké populárnosti nová metoda výchovná. Spočívá v tom, že živým slovem se vykládají bajky, legendy mythologické pověsti a i události historické. Vypravování takové v čas připravené a přizpůsobené obsahem i formou věku a schopnostem posluchačů, působí na ně silným dojmem. Jest všeobecně známo, že nejlepší čtení nenahradí nikdy živé mluvy. Za pomoci vyprávování možno děti obeznámiti s mnohými fakty historickými mnohem časněji, než by se to mohlo státi pomocí čtení. Monotonní a unavující četba se oživuje, když učitel shromáždívá kolem sebe zástup dětí, vesele jim vypravuje nějakou bajku nebo historickou událost. Prvních zkušeností v tom směru nabyli bibliothekáři půjčoven pro děti: poznali, že po každém takovém vypravování zvětšuje se poptávka po knihách, jedajících o témže předmětu. Poněvadž knihovníky jsou ponejvíc ženy, dbají také o to, aby půjčovna byla zařízena pohodlně a pokud možno estheticky: v oknech i na stolech postaveny jsou květiny, na stěnách visí obrazy a portréty slavných lidí, podlaha je pokryta měkkými rohožkami, v kamelech pak praská vesele oheň. Když se sejde 20—30 dětí, sednou si v řadě na podlaze a přitulivše se k sobě poslouchají vypravování. Obvyčejně jsou to děti ulice, které očekávají tu hodinu již s toužebností. Je-li vypravování dobře připraveno a obsahu zajímavého, není divu, že v čas „Story Hours“ místnosti půjčovny knih nepojmou všech posluchačů a že jedno vypravování třeba opakovati několikrát. Roku 1908 ve Spojených Státech Severoamerických zorganizoval se spolek „National Story Teller's League“, aby rozšiřoval tu ideu ústního vypravování dětem mimo školu. Úkolem Ligy jest: 1. pomáhati rozvoji umění vypravovacího; 2. podporovati výběr temat a spisování povídek obsahu historického; 3. sprostředkovati výměnu zkušeností a poskytovat hotový materiál k vypravování; 4. přehlížeti literaturu, vybírat epizody z historie jako obsah k vypravování. Organizovat v kroužky ty, kteří chtějí poslouchat, i ty, kteří umějí vypravovati. — Od listopadu r. 1908 vychází organ Ligy „The Story Hours“. Liga existuje teprve třetí rok, ale počet jejích členů vzrůstá nesmírně, a není pochybnosti, že tato paedagogická novinka Nového Světa má před sebou budoucnost. („Wychowanie w domu i szkole“).

Výchova tělesná a hygiena.

Prázdninové kolonie pro studující mládež nabývají v Haliči stále větší obliby. Před dvěma lety zřízena v osadě Jaszczurové ve zdravé krajině podkarpatské první ženská kolonie pro chovanky učitelského ústavu v Krakově. Minulé prázdniny bylo jich tam na měsíční pobyt 32. — Studentský katolický časopis „Łan młodzieży“ zařídil v uplynulém roce pod „Babí horou“ pracovní kolonii prázdninovou na té zásadě, že mládež v kolonii umístěná má si sama vydělati na své zaopatření po čas prázdnin. Kolonisti stavěli cestu, za niž podle úmluvy měli placeno 2 koruny od metru. Když se odečetl náklad na cestovné a vydržování, zůstalo ještě tolik z výdělku, že každý účastník, který vytrval do konce, obdržel ještě asi 25 korun. Kolonii spravovala úplně samostatně „rada starších“, kterou si účastníci sami zvolili. Účastníků bylo 20, převážně studenti středních škol. — Podobnou myšlenku chce uskutečnit svým nákladem katecheta gymnasia sv. Jacka v Krakově: zakoupil 5 jiter pozemku, aby dal mládeži středních škol příležitost pracovati v prázdninách na poli. Již na podzim v září počali studenti očistovati zemi z plevelu a sítí oziminy; na dalším plánu jest odvodňování pole a stavění konviktu, pokud možno silami studentů. („Wychowanie w domu i ve škole).

Péče o zdraví dítěte. Ve Spojených Státech a v různých evropských zemích je školní hygiena předmětem pozorností jak zákonodárců, tak učitelů. Japonsko vyhouplilo se do přední řady, od něho bychom se po této stránce měli učit. Tam každá obec o 5000 obyvatelích má povinnost ustanoviti školního lékaře. V r. 1903 jich bylo 4600.

Lyon, Londýn, Berlín zařídily školy na vzduchu pro churavé neb sklonné k tuberkulose. Kde takových škol není, mají se hojně otvírati u tříd okna. A hojně pohybu! Co nazýváme někdy uličníkováním, jest svrchovaně zdravé. Během a pohybem vůbec se oxyduje krev. Dr. Méry praví, že běžící dítě sedmkrát více spotřebuje kyslíku, než nečinné.

Sprchová lázně pro školní děti otevřeny byly právě v Blatné. Dr. Šimsa, známý svými lázněmi v Krči u Prahy, vystavěl jednoduché vzorné lázně vanové i sprchové ve svém rodišti v Blatné, kde zřízení jich uvítáno bylo s velkým povděkem. Školní děti docházejí ve středu odpoledne v průvodu učitelů do lázní a používají nejvíce sprch. Místní školní rada zakoupila větší množství laciných vstupenek, které dává řídicím učitelům k dispozici pro chudší žáky. Význam čistoty těla lidského jest zajisté veliký, ale ještě větší je paedagogický význam lázní, že totiž budí se u dětí smysl pro čistotu vůbec pro celý život.

„Vychovatelské Listy“

:: vycházejí 25. každého měsíce, vyjma měsíce srpna a září. ::

Roční předplatné 6 K zasílá se administraci do Ivančic. — Redakci vede Karel Tiray, katecheta v Ivančicích. — Týž přijímá všechny literární příspěvky. Za redakci a vydávání zodpovídá Robert Veselý ve Strážnici. — Administraci vede Fr. Zajíc, učitel ústavu hluchoněmých v Ivančicích. Expedici obstarává knihtiskárna R o b. Veselého ve Strážnici. Tamtéž se přijímají reklamace.

Všecky příspěvky se honorují.

Tiskem Roberta Veselého ve Strážnici.

Slovníček zeměpisných pojmů a obchodních přírodnin jež upravil školní rada J. Macháček, byl právě nákladem Zemského Ústředního Spolku Jedn. Učitelských v král. Českém. Vydán v komisi v knihkup. Josefa Rašina v Praze VII. Cena váz. výt. K 1·50. Tato malá, ale velmi praktická publikace jest šestým svazkem encyklopedické sbírky „Průvodce vědou a uměním“. Příručky podobné jsme v české literatuře již dávno postrádali, neboť při stále rostoucím zájmu pro poznání světa, který i v našem denním tisku utěšeně pokračuje, setkává se horlivý čtenář s pojmy, jichž vůbec nezná nebo si nedovede správně vyložit. Tomuto vážnému nedostatku chce odpomoci Macháčekův Slovníček.

Vojta Mádlo: **Dvě písně.** 1. V loučení. 2. Písnička ze vsi. Part s hlasem (7 str.) za 1 K. Pro hlas střední, Zpěv lehký, průvod prostředně těžký. Nálada textu dobře vystižena v melodii i v průvodu po stránce harmonie i klavírní techniky moderním, deklamace slova vzorná. Našim pěvcům vřele buďte doporučeny.

A. J. Černý: **Snění.** Nálada pro klavír pro dvě ruce, op. 103. Part. (6 str.) za 1 K. Snadná i vděčná, prostředním hráčům přístupná skladba známého hudebního paedagoga přijde vhod nejen těm, kteří v zátiší salonu u klavíru zotavení hledají, ale i školám hudebním, jimž bude vhodnou pomůckou, učivo účelně doplňující. Skladba jest rázu dythyrambického, třídílná (cis mol Des dur, cis mol). Myšlenky byť i výraznosti a svérázu neměly, jsou vždy ušlechtilé.

Jaroslav Kocian: **Dvě Ave Marie;** první pro soprán, housle a varhany, druhé bez houslí. Houslový hlas vydán dvojí, pro dobré hráče a snažší (jen pro 3. polohu), pro houslisty slabší. Hlas varhan psán jest klavírně (akkordické synkopy v prvním a časté oktávky v obou) a vymáhá zvláště jemného rejstříkování. Hodí se pro pobožnosti mimoliturgické, zejména pobožnosti májové a jiné Mariánské i duchovní koncerty. Cena partu K 2·60, jednotl. hlasy (2) po 20 hal., hlasy instrum. (2) po 20 hal. — Zakázky vyřizuje V. Kotrba, Praha-II., 198.

Rozšiřujte leták: „Křesťanský socialismus — cesta k lepší budoucnosti“, jenž právě vyšel jako čís. 6. laciných „Lidových letáků“. Tato výborná stať z pera mladistvého křesťanského-sociálního pracovníka v Čechách, pana tajemníka Jos. Fikejzla zasluhuje, aby byla ve statisících jako leták rozšířena mezi lidem po našich vlastech českých. Stálým odběratelům se leták ten právě rozesílá. Neodběratelům se zasílá 20 kusů vyplaceně za 35 haléřů. Doporučujeme vřele tento leták veledůst. duchovenstvu, našim politickým organizacím a spolkům k nejhojnějšímu rozšíření. Neodběratelé objednejte dopisem, do něhož vložte známky. Větší obnosy možno zaslati složenkou pošt. spořitelny, jež bude k zásilce přiložena. Adresa: P. Frant. Svátek, vydavatel „Lidových letáků“ v Praze-II., Lípová 5.

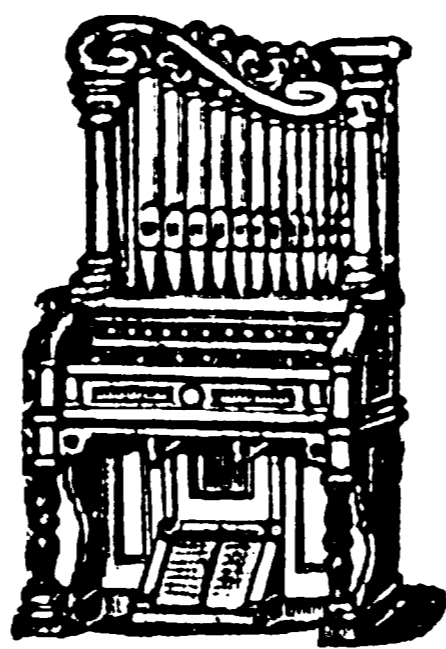
Škola počtů III. Napsal J. R. Sucharda. Nákladem Zemského Ústředního Spolku Jednot Učitelských v král. Českém. V komisi má knihkupectví Josefa Rašina v Praze VII. Str. 186. Cena 2·50 váz. K 3·20. Prvé dva svazky Suchardovy Školy počtů obíraly se počítáním v oboru 100. Tento svazek je organicky přičleněn k pracím dřívějším. Prvá část jedná o počítání v oboru 1000 a setinách a je určena 4. školním roku; ve 2. oddíle pojednává Sucharda o počítání v oboru 10.000 a tisícínách a je míněn pro 5. školní rok.

První česká největší rakousko-uherská továrna

výhradně na

HARMONIA

americké a evropské
soustavy

RUDOLF PAJKR & SPOL
v Hradci Králové.

Sklady:

Vídeň, VII., Mariahilferstr. 86.
Budapešť, X., Delej utca 11. sz.
(Tisztviselőtelep).

Skvostný hlas, vylouděný důmyslnou konstrukcí americké soustavy, sám se doporučuje a chválu svou pje. — Ceny 130 K výše. Záruka pětiletá. Na splátky od 8 K. Obrázkové cenníky zdarma a franko. Zásilka franko poslední stanice. **Pedálová harmonia** obou soustav v každé velikosti v přesných rozměrech varhan pro kostel, školu i ku cvičení.

Ctěné dámy!

Pleť kraščí lilové mléčné mýdlo Libuše osvěžuje, čistí a zjemňuje pleť. Jest výborným osvědčeným medicin. prostředkem proti pihám, lišejm, suché a křehké kůži. — 1 kus za 60 haléřů.

Ideální krásou, jemností, ušlechtilostí a něžností oslní všechny svět každá dáma, používá-li ku pěstění nejnovější novinky pudr se značkou Libuše (bílý, růžový a žlutavý). Pudr Libuše zvětšuje půvab ženy a činí ji neodolatelně okouzující. Pudr Libuši lze koupiti v lékárnách, droguerích a voňavk. závodech v krabicích po 20 hal. a 1 koruně. — Vyrábí a zasílá

Al. Mikulášek v Brně.

KNIHTISKÁRNA

ROB. VESELÝ

VE STRÁŽNICI

doporučuje se ku provedení všech prací do tohoto oboru spadajících jako jsou: díla, brožury, pozvánky, cenníky, tabelle, plakáty, listovní papíry, kupecké účty atd. atd.

Vše v provedení vkusném a v cenách nejmírnějších.

!! KAUČUKOVÁ RAZÍTKA. !!

Doporučujeme -
našim rodinám

Kolínskou cikorku.